Масса а мехкашкара пролетараш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областен комитета а Шолжа-гIалан горкома а, Нохч-ГIалгIай АССР-а оргкомитета а Шолжа-гIалан къахьегамхой депутатий Совета а орган

КIиранди
13
Октябрь
1957 шу
№ 31 (2146)
Мах 20 кеп.

Республикан къахьегамхоша деррига низаш тIадахийта деза колхозий а совхозий а хьайбаш леладе Iана кийчо ярна!

БIаьсти мел дувча ялаташта зябь аха

Сунженски района «XX парт съезда» цIерах йолча совхоза агроном волча Николай Корниевич Бераевс дувц:

Укх шера зябь тIа а, бIаьсти аьхача лаьтта а дIайийна яр оаха хьажкIаш. Хьувкъар тайп-тайпара хилар. Зябь тIа йийна хьажкIаш диках хьийкъар. Къаьстта дикагI хьийкъар хьажкIаш колхоза Iилмахочун Т. С. Мальцева хьехамах даьча оахама тIера. Боалкlалтlа ца тохача нохарашца аьхача даькътIара цхьан гектара тIара ездкъа центнерата кхоачаш томараш тIехьа хьажкIаш йоал. БIаьсти аьхача лаьтта тIера гектара тIара 30 центнер кIезгах йоал уж.

Юртбоахамий культураш кхеярна зябь ахар агротехнически лоархIамегIа дола гIулакх долга ховш, республикера хьалхара колхозаш а, совхозаш а, бIаьсти дIадувш мел дола ялат, зябаштIа дIаде гIерташ я. ТIадоагIача шера хьийкъа ялат халийта лард йоллаш да хIанз гурахь лаьтта ахари, тоадари.

Лаьтта ахар дика вIашагIтехад Грозненски МТС-а зонах йолча колхозашка. Планах 5.280 гектар хиннача, укхаза 4,300 гектар аьха яьннай. Илдарха — гIалийи МагIалбикани МТС-шка зябь ахара план кхоачашъяьй: хьалхарчо — 74 шоллагIчо—77 проценташка кхоачаш.

БIаьсти дувча ялаташта лаьтташ ахара доаха толамаш машино - тракторни станцешка механизаторий къехьегам дика нийса вIашагI тохарах да. Дийнахь а, бус а оах лаьтта. ХьажкIаш а, гидуаргаш а кхы тIехь хулаш йола культураш чуйица яларца уж кхаш зяба оах. Белгал даккха дезаш да ха дика йоацаш, йоачан яр аьнна ца Iеш, республикерча дукхагIа йолча колхозаша а, совхозаша а зяба деча оахама дикал лакха яьккха хилар.

Массанахьа а цхьатарра мах бац цу зяба. Дуккхача МТС-шка совхозашка машина тракторни парках эца мабеззар пайда а эцац, лаьтта ахар шортига а лел. Масала, Шелковски районо зябь ахара план 5 октябра 13 процент мара кхоачашъяьяц, Шелковски МТС-а механизатораша зябь аха шоашта долча декхарех 8 проц. мара кхоачашдаьдац. Геттара а шортига лел лаьтта ахара гIулакх Карагалинcки МТС-о гIулакх да дезаш йолча колхозашка. Укхаза 4.400 гектар аха езача 1.100 гектарал кIеззига сов мара зябь аьхаяц. ВIалла а зябь лаьтташ оахаш яц Нажай-юрта а Саьсан а районашкара колхозаш.

Цу тайпарча гIулакхаша зябь ахаро план йохар а хIаьта бIаьстан дIадувш дола ялаташ, бIаьстий аьхача лаьтташ тIа дIаде дезийтар а кхерам ба. МТС-аш а, колхозаш а, совхозаш а декхарийла я, дIа де дезаш мел дола бIаьстий дIадув ялат зябь аьхача лаьтта дIадера гIулакхна Iалашдарна мел эшар де а, зябь айяра гIулакх лакхдаккха а.

Из гIулакх дулрг долаш да. Республикерча МТС-ашкеи, совхозашкеи, низболаш йоккха техника а я, цунах бизза пайда эца йиш йолаш квалифицированни кадраш а я (техникаца болхбе говза нах). ГIулакх нийса вIашагI тоха а деза, нах орцагIа баха а беза, плана декхараш совгI кхоачашдарна. Аха дезаш дола дикка кхаш хIанз а хьажкIаш чуийца даланза да. Цудухьа чIоагIа лоархIаме да уж хьажкIаш чехкагIа чуэцилга. Цу гIулакхо зябь аха а бIаьстий дIадувш дола ялаташ дIаде а чехка кхаш кийчде йиш хулийтаргъя.

Къахьегам нийса вIашагIтохарнеи, МТС-а низаш нийса дIа-хьа оттадарнеи. къаьстта хIара бригада а, хIара агрегата а пхе ден дола декхараш дIадала а, деза хIаьта уж декхараш кхочашдайта а, тIехкхоачашдайта а колхозаши совхозаши декхарийла я. ГIулакх сенца да аьлча цхьанна а МТС-ий совхозий тракторист хила йиш яц шийна дийнахьа йоагIа балха норма кхоачаш ца еш.

Массайолча тракторо дийнахь а бус а болх бе беза. Из мишта Iалашдулург да аьлча машинашта шин сменах болх вIашагIтехча дулургда. ХьажкIаш чуэцаш болх беш йолча тракторашка бийсанна зябь ахийта еза. Иштта лоархIаме да технически Iунал деш хилар а, технически йохар бахьан долаш машинаш сайца латтарг йоацаш хилар а.

МТС-и, совхозийи, колхозийи кулгалхой декхарийла ба. механизаторий къахьегамах лакхагIа пайда эцарна мел эшар де. Къамаьл сенах ду аьлча—гуйран арарча балха тIа болча трактористаштеи прицепщикаштеи кхозза дIайха даа хIама хиларна, царна дика салоIилга халийта а ду. Иштта тоаде деза механизатораштa культуран, — наьха гIулакхаш. Арарча станашка дукхагIа хила беза лектораш, докладчикаш, агитбригадаш, художественни самодеятельностан кружокаш. Партийни а, комсомольски а организацеш декхарийла я, бригадашка хьагойташ йола агитаци хозагIа кийчъяь халийтарнеи, стенгазеташи «къахьегама листокаши» шоай хан-ханнахьа арадувлийтарнеи йоакхо е. Гуйран-арарча балха тIарча нахага ма могга чехкагIа дIакхачийта деза керда газеташи журналаши.

Сийлахь-боккхача Октябра 40 шу дизара сийна

Хьайбашта Iан тIехь дика кийчо е

НГIАССР-а юрта боахаман берригача къахьегамхошка Сунженски района колхозникаша, МТС-ийи совхозийи болхлоша, юрта боахаман специалисташа ду кхайкарал.

Октябрал хьалхарча социалистически яхье дакъа а лоацаш, политически производственни тIех чIоагIа дог эйдаларца къувс ССКП XX-ча съезда исторически соцамаш кхоачаш де гIерташ.

Колхозникаша, МТС-ий болхлоша, юрта боахаман специалисташа дика вIаштIехьа даьккха чуийцар шоаш дIайийна хьийкъа культураш, ханал хьалха кхоачаш йир пачхаьалкхенна ялат, гидуаргий ганараш, овошаш дIаялара план. Фуаш, шура, тха кийчдара план а кхоачашъяьй. Колхозаша силос кийчъе шоаш тIа ийца социалистически тIалоацамаш дизза кхоачаш дир, цхьан Iатта 12 тонна лоархIам болаш силос еллай колхозаша. ЦIеча Эскара цIерах йолча колхозе цхьан Iатта 15 тонна лоархIам болаш силос еллай, Кирова цIерахча колхозе — 16 тонна, XX-ча а XIX-ча а партсъездий цIерахча колхозашка гIожа доакъараш кийчдара план тIех кхоачашъяьй.

XX-ча партсъезда цIерахча колхозе цхьан Iатта лаьрхIа цхьацца тонна йол МТФ-а хьатIаэзай. ХIанз укх сахьата района ерригача колхозашка доахан IантIехь латтаргдолча гIожа доакъараш тIаозалга дика вIаштIехьа даьккхад. ЛоархIам боллаш дола цу балхий дакъа машиний-тракторий станцеша кхоачашду.

«Победа» яхача колхозе, XX-ча партсъезда а цIеча эскара а цIерахча колхозашка доахан, хьакхарч, коатIара оалхазараш лоаттадергдола моттигаш кийчъяьй. Колхозашка хьайбашта кхиш де Орджоникидзевски МТС-еи ГIажар-юртарча МТС-еи гIишлош ю бригадаш вIашагIъеххай.

Оаха, Сунженски района колхозникаша, колхозницаша МТС-ий а совхоза а болхлоша, юрта боахаман специалисташа тхоай тороний лоархIам а баь, соцам баьб: ца бахаш дIадийнараш аьла лаьрхIа хьакхарца, дIайийна баьцаш шозлагIа хьакхарца, хьажкIий гIадамаш дерригаш чудахьарца тIожа доакъараш хIара доккхача бежана 12 центнер, хIара устагIана а яхкача хьакхана а 3 центнер, хIара говра 17 центнер лерхIаш кийчде.

Дерригача гIожача доакъарех ахаш хьайбаша Iа доаккхарт долча хьатIа оза, доакъараш лороде а уж доагIача тайпара нийсдаь дIатела а контроль оттае;

Доакъарех 40—60 процент чано лоацалга лерхIа а лерхIаш, хIара фермага ча доакъарийна дикагI кийчдарна, Iа тIадарга ца а хьежаш, доакъараш Iанарца кIаьдду моттигаш кийкъе, чах каг йоаха а из кагду а комбайнаш кийчъе;

1957-ча шера 20-тIа октябрь тIакхоачаш хьайбай ерригача помещеней ремонт йисте яккха, доахан чудоахкаду 4 кхий, Iаьсий чудоахкаду 23 кхий даь йисте даккха, 1957-ча шера 1 ноябре тIакхоаччаш хьакхарчашта 5 свинарник е;

Фермашкара хала балхаш машинашка даха, хьалъэлла бу 5 никъ бе, доахан детта 3 машин оттае; силос хьатIаяхар машинаца леладе; ХIара фермана моша доакъараш хургдолаш, мошача доакъараштa лаьрхIа укх шера 3.300 гектар мукхи рожьи дIаде;

Хьайбай фермаш дикагI йолча кадрашца кийчъе: царна дола культурни вахара хьалаш Iалашде;

IантIехь хьайбашта йола кхоачо вIаш тIехьа яккха а хьайбаех йоаха продукташ лакхъе а дага долаш, оаха лерхI 1957-ча шера 1-ча октябре денз массанахьа вIаштIехьа даьккха IантIехь хьайбай кийчо яр чакхдаккха цхьа бутт оттабе.

Района зооветеринарни болхлоша а хьайбай фермай коллективаша а хьайбаш цамогаш хургдоацаш профилактически мероприятеш чакхъяха тIалаьнад.

Оаха тIахьех Нохч-ГIалгIай республикан юрта боахама къахьегамхой сийлахь-боккхача Октябра 40 шу дизарна мадоагIара накъа даха кхы а шерагI социализман яхь, йоаржае, общественни хьайбашта IантIехь ю кийчо дика чакхъяккхарна.

1957-ча шера 1—2 октябре района колхозий правленей заседанешка активаца цхьана тIанийцад.

«Назрановски» совхоза Яндаререча отделенеи Ганижев Хьажбикара бригадацара дика болхлой: Часыгова АсмаIи, Часыгова Банатии.

З. Даурбекова сурт.

Болх дика—алапи дукха

Къахьегамхой бахара торо, цар хьал шерагара шерага тоалуш латт вай мехка. Политически Iаьдал къахьегамхошка долча метте болхлоша, ахархоша къа дикагIа хьег цар шоай бахара торо лакхайоал. Къахьегамхоша баьча балхах хьахиннар царга шоашка дода.

Ворошиловски совхоза ТIой-юртарча отделене Казахстанереи Киргизереи шоай даьймехка баха цIабаьхка 384 гIалгIай дезал ба. Царех дуккха а дукхагIа бараш шоаш цIа ма кхаьчче а совхозе дIачу а баха хьинарийца балхаш деш ба. Вай социалистически Даьхен низ чIоагIбарал совнагIа, дика балхаш деча болхлоша шоай бахара гIулакх а лакхдеш хилар къаьгга бIаргадойт укх алапеша.

Цхьан сентябрь бетта совхозе баьча балхах Олигов Махье Ахьмада дезало шибIаьи ялхайтта тумеи бархI соми алапи даьккхад, трактористал болх беш волча Евкуров Жабраила цхьабIаь ткъаь кхойтта тумеи кхо соми даьккхад, Зоуров Бийсолтас бIаь цхьайтта тумеи ялх соми даьккхад.

Иштта кхы дуккха а ба Ворошиловски совхозе бетта баьча балхах бIаь тумал дукхагIа алапеш ийдаь болхлой.

Советски Iаьдал этта 40 шу дузача ден сийна социалистически яхье а баьнна дика деча балхашца Даьхен низ совбоаккхаш а, шоай бахара торо тоаеш а ба Ворошиловски совхоза отделеней болхлой, хIанз цхьоаггIа ара а баьнна хьажкIаш чуэцаш ба уж.

Х. ОСМИЕВ.

Массаза а 120—130 процент

Нийса ленински къамий политика дIа а хьош Коммунистически партеси Советски пачхаьалкхенои баьча соцамах Нохч-ГIалгIай АССР юхаметта оттаеш хиларах Казахстанера укх шера май бетта ше цIавоагIаш дукха дика уйлаш дагаухар Олигов Эсий Идриса.

ГIадвахарах кер хьалбиза вар из «Сай дегI а, низ а кхоца деш, сай деррига хьинар тIадахийта болх барца жоплургда аз вай дахар иразе хилийта селла йоакхо еш долча Советски Iаьдала», — аьнна уйлайир Олиговс цу хана. ХIа аьнна ше цIа кхоаччашехь а Ворошиловски совхоза дирекци йолча а ваха аьлар цо:

— Со комбайнер ва. Комбайн я сога.

Совхоза кулгалхой тийшар Олиговх. Комбайн хьа а ийца кIа хьакха араваьлар из. Цу хана денз, ди-бийса, хало-оагто ца къовсаш, Ворошиловски совхоза кхашка ялаташ чуэцаш ва Олигов Идрис. ХIанз хьажкIаш чуэцаш воал из.

ЦIаккха а кхы чухнахьа ца воалаш, ший балха планаш даиман 120—130 процент кхоачашъю цо.

Сийлахь-боккхача Октябра 40 шу дизара сийна социалистически яхье а ваьнна керда балха толамаш доахаш ва комбайнер Олигов Эсий Идрис.

Х. БЕРСИЕВ.

Шолжа-гIали тIара теплофикаци

Партеси правительствоси йоакхо ю Нохч - ГIалгIай АССР-а центр—Шолжа-гIалан боахам дегIабара. Цунна цхьа белгало теплопровод йиллар я.

Дахача шерашка нах чубахача доккхача цIеной котельнешка дукха мазут доагадора. Цунга дукха ахча додар. ХIаьта сага унахцIенонна зене бар цун кIур.

Правительствос баьча соцамах Шолжа-гIали тIа сихха дукха теплопроводаш еш латт. Цу гIулакха массехк шера 18 миллион сом ахча дахийта деза.

Сталински районе тепловой станци яьй. Шолж-гIали тIарча ТЭЦ-а Iын хийи хьадоагIа цига. Цу гIулакха лаьрхIача теплообменникашка вIашагIъув Iын, хийи. Циггара даьлча насосаца уж трубашка дIачудохийт. Шолж-гIали тIа 10 километр гаргга теплопровода трудеш хилар.

Дахача шера плана хьалхара дакъа кхоачашдаьдар. Сталински района юкъерча моттиге а теплофикаци яьй. 1957 шера бIаьсти Шолж-гIала — Нефтяная яхача района станцен доккхача цIеношка теплопровод хьалчуйиллай. 1957 шера ерригача бIаьсти, аьхки балхаш деш хилар.

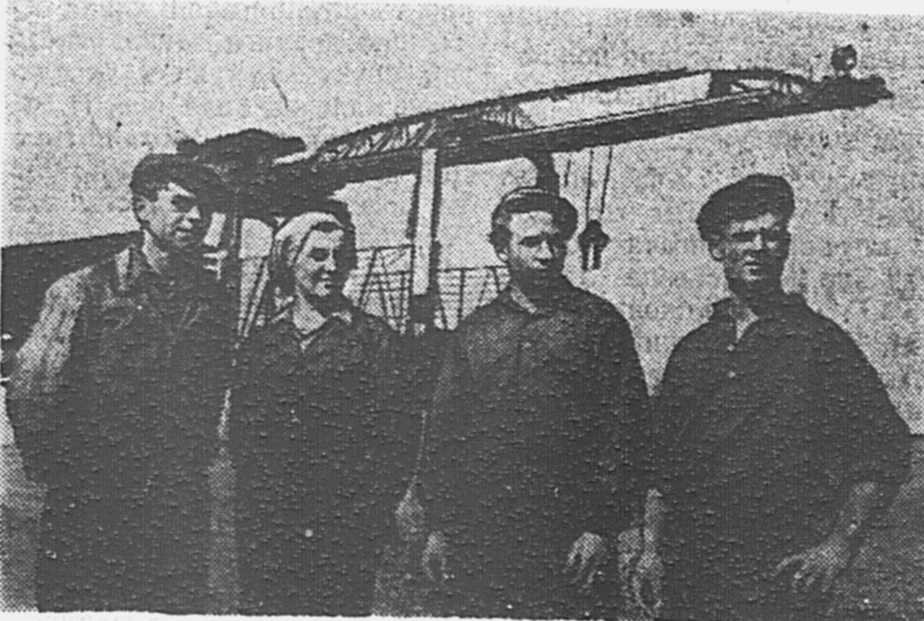
ЦIераш летае йолаелча дIайха хий денни-бийсани цIаккха ца соцаш, бахача наьха цIеношдIохде трубашка гIолла хьадоагIаргда: Роза Люксембург Боккха Даьхен тIема, 1918 шера 11 августа, И. В. Сталина цIерах йолча улицашка, Сталински района дагIача цIеношка.

Теплопровод хьалъяр — доккха гIулакх да «Чечингстрой, «Грознефтезаводстрой» иштта кхыйолча республикански организацеша доккха балхаш даьд. Масала, цхьан шера 20 эзар кубометр лаьтта аьхкад цар, эзара метраш теплопровод йиллай.

Теплопровода гIулакха лаьрхIа контора йиллай. Шолжа-гIали тIара болхлоша чIоагIа новкъостал дир из хьалъеш.

КУЛИКОВ.

Советски Союзе гIолла

Барнаул-Омск машин-никъ буллаш бола болхлой Карасук-Камень-на-Оби яхача участке 228 километр бIаьха бола машин-никъ билла бовла боахк. Новосибирски областени Алтайски краяни аханза долча баьш тIа гIолла дIабода из никъ. Болхлой наькъа тIеххьара километраш Iойохкаш ба хIанз а, хIаьта аханза долча баьш тIара ялат кердача наькъа тIа гIолла хадданза хьаозаш латт. Мехкан машин-наькъий карта тIа хIанз а йоацаш йолча станцешка ялат хьаийду керда пункташ я болх беш. Керда булла машин-никъ чакхбоалаш йолча духхьал Алтайски краян районашка хьайиллай ялат хьаийду 6 пункт. Шоаш ца кхобеш къа хьегаш хилар хьахьокх наькъа болхлоша. Шоаш халача хьалашкахьа болх бешшехьа а, цхьан сменагI шишшеи-кхоккхеи норма кхоачаш ю царех дуккхачар.

Сурта тIа: наькъаш деча болхлой хьалхале лелаярхой, наькъаш дехкача кертерча колонна наькъаш дехкача поездан дикагIа бола нах. Аьрдехьара аьттехьа — бригадира помощник вола Василий Михайличенко, комсомолка йола Нина Медведева, Александр Савельеви. Александр Дарийи. Карасукера Камень-на-Оби яхача кхачалца никъ баьб цар.

ТАСС-н суртий хроника.
Николаев В. сурт.

Лоацца хоамаш

✦ Закатальски паччахьалкхен заповедники опытни участка тIа хьахулаш я **Азербайджански жень-шень. Жень-шень** боккха лоархIам болаш молхаш яра средство я. Азербайджана лесхозашка хьалкхеергйолаш я жень-шень.

✦ **Львовски заводе хьаеш я** телевизораш. Тохкам баьча хьалхарча «Львов» яхача телевизорий балхо хьахьекхар уж дика хилар.

✦ **Йоккха полиграфически предприяти** хьалъеш латт Красноярске. Диазза вIашта даьча цIеной площадь 4,5 эзар квадратни метр хургъя. Предприяте болх беш кердагIа йола полиграфически машинаш хургъя.

✦ **Курске хьалъе йолаяьй** ретрансляционни телевизионни станци. ТIадоагIача шера городе а гонахьа ухкача юрташка а бахача наьха Москвереи Харьковереи передачашка хьежа торо хургъя.

✦ **Узбекистана столицаннеи** Ферганcки экономически районаи юкъера никъ 200 километр лоацбеш бола Ташкент — Ангрен — Коканд бода лоамашка гIоллара автомобильни никъ билла машинаш аха йолаеннай.

Тбилисера Советски Союза Турпалхой площадь.

Вахтангадзе сурт. (ТАСС фотохроника).

ССCР-а Лакхерча Совета Президиуме

Боахамани культурани оагIонгахьара мохк тоабеш толамаш дахарагI, хIаьта Якутиший лоIаматI Российски пачхаьалкхенна юкъе яха 325 шу далар дездара духьа СССР-а Лакхерча Совета Президиумо Якутски АССР промышленностеи юртбоахамеи хьалхле лелаечар а Iилмаи культурани деятелий а, партийнии, советски профсоюзнии, комсомольски, кхыйолчеи организацей болхлой а йоккхача группана орденаши медалаши яннай. Берригa совгIаташ деннараш 658 саг ва.

Ленина Орден 40 сага, Къахьегаман ЦIеча Байракха орден 110 сага, «Знак Почета» яха орден 169 сага, «За трудовую доблесть» яха медаль 166 сага, «За трудовое отличие» яха медаль 173 сага яннай.

ГIоръяьнна къахьегаман котоланаш яхарах социалистически Къахьегаман Турпалхочун цIи тиллай Усть-Алдански района божабеттархочоа Бурцована Е. И., Сангарски рудника проходчика Горбуновна Л. Г., Усть-Янски района Ленина цIерах йолча колхоза чарахьанна Колесовна Н. С., Мегино-Кангаласски района Ленина цIерагI йолча колхоза агротехника - овощевода Самсоновна Г. С., Анабарски района Ворошилова цIерагI йолча колхоза саьрч леладеча бригада бригадира Спиридоновна И. К., Усть-Майски района «Ыныкчан» яхача приcка забойшика Черкановна А. Н., «Якутзолото» треста «Ленински» прискерча драгера Шишлянниковна М. О.

40 шу хьалха

Герзаца яьча восстанен котало

Октябрьски восстанен деношка кулгалду центр Смольне яр. Укхаза яр Венно-Революционни комитети большевистски партен ЦК-и.

24-октябре (6 ноябре) Смольне а вена, В. И. Ленин восстанен кулгалдара кертте эттар. Восстани тIоттаяра большевикаша кийчбаьча петроградски болхлоша, революционни салташа нийсеи сихеи кхоачашдора Военно-Революционни комитета приказаш. Большевистски партена тешшаме новкъостий хинна дIааийттар Балтийски флота матросаш а.

24 октябре (6 ноябре) сайрана 8 сахьат даьлча Военно-Революционни комитета приказах Балтфлота тIема кемаш морякий десанташца Петроградагахьа доладелар. Кастта массехк кема Невана тIа сайцар, Зимни дворец топашта духьал а лаьца.

25 Октябре (7 ноябре) Iуйрана ЦIеча гвардеси, революционни эскарои хьалаьцаяр вокзалаши, тIаьши, телеграфи, Паччахьалкхен банки, министерстваши.

25 октябре (7 ноябре) Iуйрана 10 сахьат даьлча Военно-Революционни комитета цIерах В. И. Ленинс «Российн гражданашка», яха кхайкарал дир. Цо йоахар: «Временни правительство йохаяь яьннай. Паччахьалкхен Iаьдал петроградски пролетариата а гарнизона а кертте латтача болхлойи салтийи депутатий Петроградски Совета орган йолча Военно-революционни комитета карадахад». (В. И. Ленин. Соч. т. 26, 207 оагIув).

Бийсана 25 денз 26 октябре (7 денз 8 ноябре) кхаччалца революционни болхлоша, салташа, матросаша, штурмаца Зимни дворец а яьккхар, хIаьта Временни буржуазни правительство а лаьцар.

Герзаца яь восстани Петрограде котъяьлар.

25 октябре (7 ноябре) сайрана 10 сахьати 45 минути яьлча Смольне II Ерригроссийски Советий съезд хьайийлар. Цо кхайкадир дерригa паччахьалкхен Iаьдал Советий карадахар.

Съездо тIаийцар Ленина исторически декреташ. Эггара хьалха тIаийцар машарах дола декрет. Цу декретаца Советски правительствос дийхар дерригача тIом беча халкъашкеи правительствошкеи цхьаккха аннексеш а контрибуцеш а йоацаш демократически машар оттабе аьнна. Из дар Советски паччахьалкхен нийса йола арахьара политика йоалаяь Советски правительствон хьалхара декрет.

Советий II съездо тIаийцар лаьттах дола декрет. Цу декретах лаьтташта хинна помещикий доал дIа а доалар, хIаьта дерригa лаьтта цхьаккха мах боацаш, даиман шоай доалахьа хургдолаш, ахархошта дIа а лора.

II Ерригроссийски Советий Съезде вIашагIъеллар дунен тIа эггара хьалхара Болхлой-Ахархой правительство-Халкъан Комиссарий Совет, В. И. Ленин кертте а латташ.

Историен дукхача бIаьшерашка эксплуататорий Iаьдал дIадаьккхадар, болхлой класса диктатура котъяьлар, паччахьалкхен кулгалдар къахьегамхой карадахар.

Петрограде хинна котъяьнна герзаца яь восстани чаккхъяьнначул тIехьагIа Советски Iаьдал отта доладелар берригача мехка. Советски Iаьдала «триумфальни болам» аьнна цIи тиллал чехка котдувлар Советски Iаьдал.

3—4 бетта, 1917 шера ноябрь беттагара денз 1918 шера февраль беттага кхаччалца, Советски Iаьдал котдаьлар вай мехка ерригача территорен тIа.

Советски Iаьдала триумфальни боламо Октябрьски революци, боккъонца йола халкъан революци хилара тешал дора. Эрсий болхлошца, ахархошца революцеца дакъа лоацаш бар Россиян дерригача халкъий а къамий а къахьегамхой.

«Шийи декхарашка а лерхIарашка а хьежача эггара кIоаргагIа, шийи масштабашка хьежача эггара йоккхагIа хиннача Октябрьски революцес кхоачашдер бIаьшерашка къахьегамхоша лийрхIар, саго саг воацавар дIададаьккхар, моллагIа бола социальнии къамании-Iоткъам дIабаьккхар, социализман, машара, халкъий нийсхон а доттагIлен а сийлахь-йоаккха идеяш кхайкаярал совгI кхоачаш а йир.

(«Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцен 40 шу далара» хьакъехьа йола ССКП ЦК пропагандани агитацени отдела а, ССКП ЦК йолча марксизма-ленинизма института а тезисаш.)

Сурта тIа: 2-ча Ерригроссийски Советий съезде В. И. Ленин къамаьл деш ва.

(Художника В. Серова сурта тIера йола репродукци).

Серго санна майра а тешаме а хила

Ираз а долаш сакъердамаца бахаш ба советски нах. Сага сапах борз хийтта ха дIаяхай кхы юхайоагIаргйоацаш. Со воккха саг ва, 74 шу даьннад са. Са безам ба оаха, боккхийча наха, вахар сийрда дакха гIерташ лайна хало шоана, кегийча наха дIаювца.

...«Временни правительство» дIайоаккхача хана Ленинграде (хьалха Петроград) вар со. Большевикашта тIехьа бар гарнизонера салти. Тха отряда духьал латташ, тIехьашка бовла ца тугаш моастагIчун эпсараши, юнкераши бар. Крейсера «Аврора» тIара, тIом болабе аьнна тхога хоам баьчул тIехьагIа, тха отряд Петроградски шоссе даьча цIеноашта тIехьашка лечкъа багIача эпсарех лата йолаелар. КIайча эскара чIоагIале яр эпсарий клубе, цигара цар масс хана корагIа еттар тхона пулемет.

Тха отряд клубе чу а ийккха йолаелар дегIала яха лата. ЧIоагIа хало а ловш, оаха цар эскар чухинна моттиг хьаяьккхар. Кердача моттиге тха отряд чIоагIъелар.

Се валлалца дицлургдац сона цу хана Финляндски вокзале Ленин бIаргавор: тха отряд из лоравеш яр.

Октябрь бетта Советски Iаьдал даьккхачул тIехьагIа со Аьлти-юрта цIа а ваха, волавелар революционерашта новкъостал де. Дукхаза кхийттав сох вайна дукха везаш вола Серго Орджоникидзе. КIаьд ца луш, хьаькъалца массе хIамах бIарг кхеташ, салти вахарга хьожаш хулар Серго. ДагадоагIа сона лоа делхаш хинна цхьа ди; цу хана тхо дар Шкуро яхача Деникина инарала эскара духьал тIом бе кийчлуш. Цига кхаьчар Серго. Ше хьакхаьча воаллашехь волавелар из къамаьл де. Цунна бIаргавейра шинел тIа а йоацаш цхьа салте. Шийна из бIаргавайначул тIехьагIа цунна дIатIа а ваха шеллургва хьо аьнна, шийна тIа кхоллаш йола ферта дIаелар цунна, ше цхьан кочаца а вусаш. Салте дIаэца тоам ца хеташ вар, хIаьта а Сергос низагIа дIаэцийтар шунга ферта. КIезигача герзаца, даа а тIадувха а хIама доацаш, хIаьта а кот а дувлаш моастагIашта духьал латтар тхо цу хана.

Диц ма далийташ, новкъостий, из оаха леладаьр, из шун вахар сийрда даккха гIерташ лейна хало я шоана. Дахаргда вай Ленина Iомадаьча тайпара. Вай Серго санна, майра а тешаме а хила шо, кагий нах.

Аьлти-юртара.

МАЛЬСАГОВ МАХЬМАД.

Н. Ф. ГИКАЛО

Укх шера 60 шу дуз революци бахьан чIоагIа къийса, Серго Орджоникидзеи С. М. Кироваи гаргара соратник, Шолжа-гIали тIерча пролетариата а Нохч-ГIалгIай халкъа революционни низий а баьчча — Николай Федорович Гикало ваь.

1897-ча шера городе Одессе фельдфебела цIагIа ваьв из. Цун 4 шу долча хана, цун данана Шолжа-гIали тIа баха баьхкар. Укхаза деша хов из, йиъ-классах латта городской училище йисте а йоккхаш, юхьера дешар дийше воал из.

Ше зIамига воллашехь, Шолжа-гIали тIа ваха волаварагI, Николай Федоровича торо хилар нохчийи, гIалгIайи вахар бера хана денз дика довза.

Городера училище йистеяьккхача, ГуржегIарча фельдшерски школе деша вода из, диъ шера дийшачул тIехьагI цигара фельдшер а волаш аравоал из. Дунен хьалхара тIом болалуш, новкъ. Гикало Батуме вар. Укхаза из мобилизаце ваьккхар, фельдшер волаш лелаш йолча арме а вигар.

Фронте дIайхача унах цамогаш а хинна, Батуме юхавоалавир из.

1917-ча шера февральски революци хинначул тIехьагI, новкъ. Гикало Шолжа-гIали тIа воагIа, цу шера сийлен коммунистически партен мугIарашта юкъе вода из.

Гикалос кхетаме, чIоагIа тактически беш хиннача балхо болхлой, салтий, дерригача къамий къахьегамхой оагIонгахьара сий даьккхар цун, из бахьан дар Гикало 1918-ча шера Шолжа-гIалин Исполнительни Комитета хьалхара председателал харжар а.

1918-ча шера тийшаболх-Бичерахов керте а латташ, контрреволюционни низаша Шолжа-гIали болхлой, ахархой, салтий, казакий депутатий Советага ультиматум кхайкайир.

Контрреволюционни низаша дIадехар Совет дIаяккхар, депутаташ лувцар, ЦIеча эскаргара а Шолжа-гIалин пролетариатагара а герз хьадаккхар.

Ревкомо, ультиматум тIа а ца эцаш, Грозненски яхача станице доалдеш хинна белогвардейски, кадетски хьакимаш лувцалга оттадир.

Луча жопана меттел, 11-ча августе 12 сахьат даьлча, станицера киназа керта тIера моастагIчун пулемет етта йолаелар. Бандитий эггара хьалха тIалатар маьршача нахах дахар.

Новкъ. Гикалос деннача приказах, ЦIеча Эскара цхьан часте хиннача «Къахьегача наьха Iаьдал а кортамукъал а бахьан къувсар» яхача бронепоездо Шолжа-гIали тIера даьча довно киназа керта тIера пулемет чуяхийтар.

Белогвардейцаша Ташкалера гаубицан йоккхийча топашца дов юхадоладир. ТIехьагIа белогвардейцаш тIатеIар. ЦIийIо а ухийташ, бIаь дийнахь тIемаш лаьтта моттиг хIанзара 11-ча августа цIерах йола Граничная яха улица яр.

Новкъ. Гикалос команда еш хиннача ЦIеча Эскарои Шолжа-гIали тIерча пролетариатои керта юккъе меттахьа теха белогвардейций—мостагIи ши отряд йоха а йир, Советски Iаьдал котдалара историен чухь къаьгга оагIув а язйир.

Партес тIадехкар кхоачашдеш, новкъ. Гикало герзаца лоаттабеча къовсама кертерча участкашка лаьттар. Кавказски Краевой Комитета директиваш фронташка тIемаш шерлуш латташ хиларах дувзаденна, гIайттарий ЦIеча Эскара Тирка областа группан эскарашка, Воздвиженски слободке 1920-ча шера 24 январе деннача №-1 йолча приказаца новкъ. Гикалос шийи команда кIал вIашагIтехар дерригa гIайттарий цIе эскараш, Тирка областан гIайттарий цIеча эскара группа аьнна цIа а тиллар цох.

Гикалой хьаькъале а вIашагIтоха хара а кхетам, тIема тIа де ховш даь тIемаш а, цига гойта турпалал а белгал даьхар паччахьалкхено тIехьа совгIат даларца. 1920-ча шера 2-ча апреле В. И. Ленина цIерах яхьийтача телеграммаца Г. К. Орджоникидзес дIахоайт, гIайттарий эскарий командующи волча новкъ. Гикалона тIема ЦIеча Байракха орден дIаялар а, лелаш долча эскарах дIахийтта, Iалаьмате дика дисциплина йола эскара часть йола гIайттарий отряд ЦIеча Байракха орден ле аьнна оттадар а.

Тирка тIа герзах кийчдаь низаш вIашагIатехар а, цул совгIа нохчий лоамашка партизанаш вIашагIтехар а ше волаш, Гикало чIоагIа дегIала вода нохчий революционера Шерипов Асланбека.

1919-ча шера 11-гIа йола ЦIе Арми тIехьашка яьлча, лоаман юрташка деникински порядкаш оттаяьча хана, цига биса нахи, кIайбараш тIехьаккхувш бола цIеэскархойи, кIайбарашта раьза доаца Къилбаседан къамаши партизански отрядаш еш вIашагIкхет, нохчий лоамашкара кIайбарий тыла сатем боабу цар. Цу болама кулгалхо новкъ. Гикало вар. Боккхача къовсама а дуккхача эшамий а цу халача хана, партизанашта кулгал дора цо, котало а гIайгIа а, новкъостий къастар а эшар а лоаман къамашца цхьана декъар цо. Хала а дицлургдоацаш а дар 1919 шера гурахь Воздвиженски тIема тIа эггира гаргагIарчарех вола соратник а новкъ. Гикалой доттагIа а Шерипов Джемалди Асланбек вер. Советски Iаьдал Къилбаседан Кавказе дизза чIоагIденна даьнначул тIехьагI, 1920-ча шера февраль бетта новкъ. Гикало 11-ча Армен Реввоенсовето Тирка областа Шолжа-гIалин а Бурон а округашка цу районий дерригa герзах кийчдаь дола низаш шийна кара а долаш, эскара-политически бехктокхама организатор волаш хьожаву.

1920-ча шера 3-ча апреле новкъ. Гикало, Шолжа-гIали тIа нохчий ерригача юртий съезд йир. Цу съезде ладийгIар Г. К. Орджоникидзеси С. М. Кировси дахкийтача моаршалашка карарча ханахи Къилбаседан Кавказе Советий Iаьдала долча декхарехи йолча докладага, махулла чехках лаьттан дош къоастаде дезаш хиларгеи. Нохчашкахьа санна, гIалгIашкахьа а (Наьсаре) хьожаяь, духхьал нохчехи гIалгIайхи пхе-пхе сагах латта Ревкомаш яр.

Тирка областа Советий Исполнительни Комитета президиума председателa заместитель а цун член а воллашехь, 1920-ча шера Кавказа фронта Реввоенсовета а 11 Армен а приказаца новкъ. Гикало Тирка областа эскарий командующел а Тирка областа военни комиссарал а хьожаву. Цу 1920-ча шера «Горская беднота» яхача газета редактор а вар из. Лоаман Советски Социалистически республика яьчул тIехьагIа новкъ. Гикало Горски ВКП(б) Обкома секретарал а хорж, Горски Цика президиума член а ва. 1923-ча шера новкъ. Гикало Н. Ф. край дIавода, ВКП(б) ЦК Къулбехьен — Малхбоален бюрон АПО заведующи волаш болх бу цо цига, цул тIехьагIа партен Крайкома шоллагIа секретарал вода из. 1924-ча шера июнь бетта, треке (хIанз йола С. М. Кирова цIерагIар культурани салоIамеи парк) «XIII партсъездах» партийни собрани хиннача, собране хиннараша тIоараш тохарца везваь тIаэцаш, боахаман, маьхаш дара, юрташка беча балха дешаех доклад йир новкъ. Н. Ф. Гикалос. 1925-ча шерагара 1927-ча шерага кхаччалца Коммунистически Академе марксизман ленинизман курсашка деша ваьгIар из.

1927 шера денз 1929 шерага кхаччалца Юкъерча Азе (г. Ташкент) хьалхагIа Юкъерча - Азен ВКП(б) ЦК бюрон завОрг волаш, цул тIехьагIа Узбекистана (гор. Самарканд) компартен генеральни секретарь волаш болх бу новкъ. Н. Ф. Гикалос.

1929-ча шера Азербайджански компартен тIеххьарча Пленуме нов. Н. Ф. Гикало Азербайджана компартен ЦКа Бакински комитета а генеральни секретарала хорж. 1930—1932 шерашка болх бу цо ВКП(б) ЦК кадрай отдела заведующен заместитель волаш, цул тIехьагIа болх бу цо Московски партен городской комитета секретарех цхьа секретарь волаш. 1932—1937 шерашка нов. Н. Ф. Гикало Белоруссен КП(б) ЦК генеральни секретарь ва. 1938-ча шера Украинан КП(б) Харьковски Обкома хьалхара секретарь волаш болх бу цо.

Партен 16-ча съезда ВКП(б) ЦК ревизионни комиссен членалла хорж нов. Н. Ф. Гикало, хIаьта 17-ча съезде ВКП(б) ЦК члений кандидаталла хорж из. Майра тIом барах тIема герз луш совгIат денна хиннав из.

1939-ча шера 15 декабре нов. Н. Ф. Гикало веннав.

Революци бахьан кIаьд ца луш къийсар, коммунистически партен тешаме воI, кхетамеэскара организатор, опыт йолаш ленински къамий политика йовзар а из нийса дIахехьар а, нахага ладувгIаш, цар хьашташ довзаш хинна вола, шийи дерригa дика вахар вай мехка коммунизм хьалъярна дIаденна вола нов. Н. Ф. Гикало вахаргва нохчий-гIалгIай а, Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республикан а, вай дукхача къамий советски паччахьалкхен а къахьегамхой, коммунистически партен дегашка.

Н. ШАБАНЬЯНЦ.

Шолжа-гIала.

Говзалца хьаяь лаьттан советски спутник—Iилман прогресса белгало я

Говзалца хьаяча лаьттан спутника беш бола никъ

4-ча октябра денз Iилман станцеши, астрономаши, радиоезараши говзалца хьаяьча лаьттан спутникага хIежаш ба.

ХIара денна «Москва — спутник» яхача адресах радиоезарашкареи, астрономашкареи ухаш дола керда хоамаш. дуккхагIа хул. Радиоземаша хьахьийккхар спутника радиостанцена низ моллагIча приемникаша моллагIча хана цун хоамаш 20 мегагерц йолча частотаца хьалацар тешшаме Iалашду. РадиоталгIеш дика хьалувцача приемникаша 30—40 минут яллалца хьалувц 8—9 эзар километр кхаччалца гаьна йолча спутника хоамаш.

ХIанзехь а ала йиш я, Iилмана станцеши, астрономаши, радиоезараши деш дола хоамаш Iилмана чIоагIа дезаш долга. Спутника болама параметраш йистаро а лархIаро а вIаштIехьадалийтар цун орбитан кертера элементаш нийса белгалъе а, хIаьта цун болама дукха денош хьалха лархIа а. Шин денни-бийсани лаьрхIача спутника гобахара период практически хувцаеннаяц. СССР-а территоре тIа оптически станцеш йолча районашка морхаш хиларах спутникага хьажа дуккха халагIа дар. ХIаьта а 6-ча октябре Ужгородски, Ленинградски оптически станцей вIаштIехьдаьлар малх хьаккхетача хана цун зIанарашта юкъерча спутникага хьажа а, цун координаташ лархIа а. Говзалца хьаяьча лаьттан спутника аппаратура нийса болх беш я. 7-ча октябре Iуйранна ялх сахьат даьлча Антарктида берда йисте кхаьчар спутник. ЦултIехьагIа Боккхача форда тIа гIолла Къылбаседан — Малхболехьа гIолла, Флорида чакхъянна, 6 сахьати 36 минут ялча Нью-Йорка районе кхаьчар. 16 минут ялча Москве гIолла дIаяхар.

Радиоезараштеи спутникага хьежачарнеи дIахайт 8—9 октябре спутник тIагIолла тIехъяргйола дунен керттера пункташ (Московски ха).

8 октябре цо никъ баьб. Ибадане — 00.03, Триполи—00.10, Тиране 00.13, Белграде—00,14, Киеве — 00,16, Москве—00.17, Сыктывкаре — 00.19, Туруханске — 00,24, Комсомольске — 00.31, О-в Хоккайдо — 00.34, Маршалловы О-ва—00.44, О-ва Фиджи — 00.52, порт Стэнли—01.22, Маракеше — 01.47, Мадриде — 01.49, Париже — 01.51, Копенгагене — 01.53, Хельсинки — 01.56, Чита — 02.07, Шэньян — 02.10, Морсби — 02.26, Брисбеме — 02.32, Гамильтоне — 02.39, Росарио — 03.05, Оркнейские О-ва—03.31, Стремаунде — 03.33, Архангельске—03,36. Новосибирске — 03.41, Юймынь — 03.46, Ланчжоу — 03.48, Чунцине — 03,50, О-ва Хайнанье — 03.53, Сандакане — 03.59, Дерби — 04.04, Адилейде — 04.11, Лима—04.47, Каракысе — 04.53, Сурселе — 05.12, Ижевске — 05.17, Магнитогорске — 05.18, Фрунзе — 05.22, Калькутте — 05.29, Гватемале—06.31. Олбани—06.35. Вашингтоне—06.37, Монреалье — 06.39, Канерталике — 06.45, Рейкъявике — 06.48, Таллине — 06.53, Смоленске — 06.54, Воронеже — 06.56, Махачкале — 06.59, Тегеране — 07.01, Тватер—07.04, Сан-Грегорио — 08.10, Денвер — 08.14, Порт — Гаррисоне — 08.19, Рейкъявике—08.26, Берлине — 08.31, Белграде—08.34, Измире — 08.35, Каире—08.38, Адисе — Аббебе — 08.44, Сен-Дени 08.54, Портиленде—09.51, Спокак — 09. 52, Корал-Харбора — 09.58, Бордо — 10.10, Барселоне — 10.11, Алжире — 10.13, Аршамбо — 10.21, Солсбери — 10.30.

Окленде — 11 сахьат 04 минути, Гонолулу — 11 сахьат 20 минут, Корал-харборе — 11 сахьат 36 минут, О-в Ньюфаундленд — 13 сахьат 21 минут, Земля Кемпа — 14 сахьат 02 минут. Марианские О-ва — 14 сахьат 32 минут, Оттаве 14 сахьат 57 минут, Нью-Йорке — 14 сахьат 59 минут, Рио-де Жанейро — 15 сахьат 18 минут, Джакарте 16 сахьат 01 минут, Маниле — 16 сахьат 07 минут, Хиросима — 16 сахьат 12 минут, Южно-Сахалинске—16 сахьат 16 минут, Панама—16 сахьат 45 минут, Рангун — 17 сахьат 44 минут, Ланвжоу — 17 сахьат 49 минут, Охотске — 17 сахьат 56 минут, Сан-Франциско — 18 сахьат 12 минут, Бомбей — 19 сахьат 20 минут, Дели — 19 сахьат 24 минут, Иркутске — 19 сахьат 30 минут, Вилюйске — 19 сахьат 33 минут, Земля Грейама — 20 сахьат 24 минут, Ашхабаде—21 сахьат 02 минут, Барабинске — 21 сахьат 07 минут, Каире 22 сахьат 35 минут, Краснодаре — 22 сахьат 39 минут, Сталинграде 22 сахьат 40 минут, Куйбышеве — 22 сахьат 41 минут, Свердловске — 22 сахьат 43 минут, Вилюйске — 22 сахьат 51 минут Южно-Шетландские, О-ва — 23 сахьат 42 минут ялча.

9 октябре цо никъ баьб. Тунисе — 0 сахьат 13 минут Риме — 0 сахьат 15 минут, Будапеште — 0 сахьат 16 минут, Минске — 0 сахьат 18 минут, Москве — 0 сахьат 19 минут, Котласе — 0 сахьат 21 минут, Хабаровске — 0 сахьат 33 минут, Токио — 0 сахьат 37 минут, Лондоне — 1 сахьат 54 минут, Гетеборге — 1 сахьат 56 минут, Архангельске — 1 сахьат. 59 минут, Енисейске — 2 сахьат 05 минут, Улан-Баторе — 2 сахьат 09 минут, Пекине — 2 сахьат 12 минут, Сидней — 2 сахьат 35 минут, Сант - Яго — 3 сахьат 05 минут, Шетландские О-ва — 3 сахьат 33 минут, Архангельске — 3 сахьат 38 минут, Овске 3 сахьат 43 минут, О-в Борнео — 4 сахьат 01 минут, Паназе — 4 сахьат 53 минут, О-в Ньюфаундленде — 5 сахьат 05 минут, Рейкъявике—5 сахьат 11 минут, Петрозаводске — 5 сахьат 17 минут, Горький — 5 сахьат 18 минут.

Аральске — 5 сахьат 22 минут, Сталинабаде — 5 сахьат 25 минут, Кабуле — 5 сахьат 26 минут, Дели — 5 сахьат 28 минут, Детройт — 6 сахьат 39 минут, Осло — 6 сахьат 51 минут, Вильнюсе — 6 сахьат 55 минут, Москве — 6 сахьат 56 минут, Киеве—6 сахьат 57 минут, Керчь — 6 сахьат 58 минут, Батуми — 6 сахьат 59 минут, Багдаде — 7 сахьат 02 минут, Лос-Анжелосе 8 сахьат 12 минут Виннипеге — 8 сахьат 18 минут, Дортмунде — 8 сахьат 33 минут, Венеция — 8 сахьат 35 минут, О-в Мадагаскаре — 8 сахьат 55 минут ялча.

Антарктидерча Iилманхоша дехарах спутник цу районе хургйола ха белгалю. 8 октябре 02, 46, 04.23, 05.58, 07.35, 09.11.

(ТАСС).

Адамий историен керда зама

Говзалца хьаяь лаьттан спутник (лаьттаца. никъ кхухьар) урагIа яхийта дIахецарах хьакъехьа ТАСС хоамбарах. Мехкашта юкъера геофизически шу дIадахьара Советски комитета космически зIанарий болхлой группан кулгалхочо, СССР-а Iилмай Академен член-корреспондент волча С. Н. Верновс ТАСС корреспондентага аьлар:

— Адамий историен керда зама хьаэттай. Наьха йиш я хIанз лаьттан арахьа йолча приборашца дуне (лаьтта, малх, седкъий, планеташ) довза. Шеко яц, говзалца хьаяь спутник араяларо Iилман керда отделаш хьаелларгхиларах.

Космически пространстве йолча Iилман прибораша цигача йолча излученей хадданза регистраци ергъя. Говзалца хьаяь спутник лаьттана лоархIаме гаьна хиларах лакхера Iомае йиш йолаш яц. Гучадоал лаьттан тяготенен поле а магнитни поле а Iомаде йиш хилар; из тIулакх кхыча тайпара де йиш йолаш а дац.

Йоккхий перспективаш хьаеллалу аз болх беча областе а — космически зIанараш тахкара. Физикаша-м дукхача хана денз пайда эц цу излученех, атомни ядраши элементарни дакъилгаши (протонаш, электронаш, мезонаш кхыраш а) Iомаяра.

Цхьабакъда уж космически зIанараш дунен тIа хьалхилара бахьанаш хIанз довзаш дац. Уж къайленаш гучаяхара лаьрхIа я космически зIанарашта хадданза регистраци еш йола дунен тIара станцеш. Мехкашта юкъера геофизически шу дIадодаш дунен тайп-тайпарча пункташка йола уж тайпара станцеш лоархIаме дуккхагIа хургъя. Тайп-тайпарча станцей землаш вIаши нийсбаро вIаштIехьадоаккхаргда дунен чу космически зIанарашца хулаш йола процессаш йовзар.

Говзалца хьаяьча спутникашца деча тохкамаша дерригача дунен тIарча космически излученей дизза сурт хьахьокхаргда.

ХIанз вайна хац космически зIанараш боккъонца сенах латт. Из декхар кхоачашдара духьа лаьттан атмосферал аравала веза. Ракеташа из гIулакх кхочаш-м ду, бакъда уж гIетта йода ха сов кIезига хиларах космически зIанарий керттера белгалонаш мара гучайоахалац царца. Амма космически излученеш боккъонца сенах латт хар чIоагIа лоархIаме да. Масала нагахьа санна космически зIанарий лоаттама чу литийи беремийи, береи атомий чехка лела ядраш йоагIаш хуле, ха йиш я космически зIанараш мел ха йолаш я, вешта аьлча, мел ха яьннай уж хьахиннача хана денз лаьтта кхаччалца.

Къаьстта лоархIаме а сакъердаме а хургда хьалхарча космически излученен лоаттама чу сердалон зIамагIа дола дакъилгаш (фотонаш) лахар, хIана аьлча, цар седкъашта юкъе гIолла нийсса дIа а ухаш, моллагIча кхыча излученел дикагIа косемически зIанараш хьахилара хьалаш гучадоахаргда. Нагахьа санна дукха низ бола фотонаш лахар толаме чаккхдоале тIехьагIо радиоастрономе совгIа керда Iилма гамма — астрономи а — хьахила тарлургда.

Вай планетан спутник дунен тайп-тайпарча моттигашка — Калькутте, Улан-Баторе, Праге, Бандунге, Бомбее, Манчестере — гучаювл.

Дерригача дунен хьалхашка советски говзалца хьаяь лаьттан спутник Iилман прогресса белгало хинна дIаэттай.

Республикан кхашка керда культураш дIае еза

Вай республикан колхозий, совхозий боахам шерагара-шерага дегIаух, машинашца балхаш дукхагIа ду, боахама доал говзагIа ду.

Маьлха йIовхал, сердал, дика лаьтташ, кхашка хий детта йиш хиларо вай республикан кхашка дукха мах бола комсаш, сомаш, овошаш, дуга, хьажкIаш, кIа, люцерна хьахила торо хулийт. Уж культураш колхозий, совхозий производствана юкъе дукхагIа хулаш, уж дIаюв кхаш хIара шера шердеш латт.

Цхьабакъда, нохчийи гIалгIайи шоай мехка цIабахкарах дувзаденна, юрташкара нах бебабарах, республике дIаювча цу ерригача культураша кхоачамбац эшаш дараш кхоачашде. ХIанз йолча машинашца кIа, хьажкIаш, люцерна кхеяра 100 гектар лаьрхIа 3—5 саг эш. Колхозашкеи совхозашкеи лаьттанца леладу балхаш леладар сихде деза, мах бола а деча балхашца халатIа йола а культураш юкъе йолае еза.

Нохч-ГIалгIай АССР-а цу тайпара йола культураш, тхона хетачох, шекар доаккха свеклаши тхьамкеи хила деза.

Шолжа-гIали тIерча опытни-мелиоративни станцеси цун Сунженски опорни пункто шекар доаккха свеклаши тхьамкеи дIадера балхаш ду дукха шераш да. 1931—1936 шерашка тIехь Сунженски опытни-мелиоративни пункто (цу хана хинна Ахабоарзера опытни-мелиоративни участок) шекар доаккха свеклаши тхьамкеи дIадув опыташ йора. Гектара тIера 16 процент шекар доала 600 центнер свеклаш яьхай цо. Iалханчурта къухерча опыташ еча станцех шекар доаккха свекла ахкан тIехь дIаювлга леладу 1951 ш. денз хьа, хIаьта укх шера бIаьсти а дIайийнай из. Иштта шекар доаккха свеклаш бIаьсти дIайийнай Сунженски опытни мелиоративни пункте, Сунженски района мелача хитIа а Ахабоарзерча Сортоиспытательни участке а.

Массанахьа а шекар доаккха свекла тIаялар дика да. ХIанз укх сахьата уж технически кхаьчай, 16 а кхы дукхагIа а процент шекар а доал царех. ХIанз ховш долчох шекар доаккха свекла цхьан гектара тIера 500—600 центнер яргъя, е 70—80 центнер шекара яргъя. Юкъера лаьрхIача цхьан свеклах 2 килограмм хул.

Кхы вогIа дац тхьамка дIадийначар гIулакхаш а. Iалханчурта къухерча станцен опорни - производственни участке дIадийна тхьамка дика тIадаьлар, дуккха а йоккхий а листаш а хилар. ХIанз укх сахьата тIеххьара йоаха листаш хьаяьха, йокъа яь а йоалаш латт. Тхьамкан йокъаяь листаш гектара тIера лоархIам болаш 2—2,5 тонна йоал.

Опыташ е станце дIайийна я свеклан 1 гектар, тхьамки 0,24 гектар. Уж санна йолча зIамгича участкашка машинашца балхаш делга вIаштIехьа дац. Цудухьа царца хьега къа, царга хьежалга, уж чу эцалга хало да. Оаха лерхIачох, цхьан гектара тIа свекла йийнача 150—180 дийнахь цхьан саго къахьега дезаргда, хIаьта тхьамка дийнача 350— 00 дийнахь къахьега дезаргда уж культураш доккхагI долча кхашка лелаеш машинаш ца балхаш дарах 20—25 процент балхаш аттагI хургда. Из иштта дале а, кIа е хьажкIиш лелаеш хьегачул 20—60 дукхагI къахьега деза царца.

Цхьабакъда, хьийгача къих хьабоала пайда шекар доккхача свеклахи тхьамкахи дукхах хургба кIихи хьажкIехи хулачул. Вай хана машинашца кIин цхьан гектара тIа болх бе цхьан саго 3—4 ди даккха деза. 16 центнер гектара тIера лерхIаш, цун мах ба 320 сом, е 80—100 сом цхьан дийнахь. Цхьан гектара тIера 2,5 тонна екъа листаш тхьамки яьлча 50 эзар сом мах хул, цхьан гектара тIа 320 дийнахь цхьан саго къахьийгача цхьан дийнахь 156 сом хул. Иштта пайда боал шекар доаккхача свеклах а. Шекар доаккха свеклаш дIаейолаярна чIоагIа новкъостал хургда Казахстанеи Киргизеи шоаш болаш цхьабола нохчийи гIалгIайи цига шекар доаккха свеклаш лелаеш хинна хиларах, шоай даьй мехка цIабаьхкача нохчаштеи гIалгIаштеи юкъе свеклашца деча балхий дика мастераш болаш нах ба, цудухьа из культура чехка Iома а лургъя, цо республике шийна йоагIа моттиг дIа а лоацаргъя.

ХIанзолца республике шекар доаккха свеклаш лелаярах яь опыташ хий дехкаш уж лелаярца йора Свеклаш дIаюврггйола кертера кхаш хий дехкача моттигашка нийслургхиларах шек воалилга яц. Цхьабакъда, нохчий бахача къулбехьен даькъан тIа, цигарча ха оттама а лаьттан а хьалашка хьежача, хиш ца дехкаш хилча а дика хьувкъаргъя шекар доаккха свекла. Цхьабакъда, из тешалга чIоагIде дезаргда йоагIача опыташца. Республикански опытни станци декхарийла я хьатIадоагIача шера бIаьсти денз шекар доаккха свеклаш дIаерга хьажа.

Республикан колхозашкеи совхозашкеи шекар доаккха свеклаш а тхьамка а дIадувлга тIехьа ца а доахаш хIанзехь а дIадоладе деза. Къоастаде дезаш да, малагIча боахамашка мел дукха дIаюврггъя уж культураш. ХьатIадоагIача шера, уж дIаюврггйола участкаш хьакъоастае еза, зябь еш 22—25 сантиметр кIоарга аха еза, кхоачам хилал удобренеш кийчъе еза, къаьстта свеклаш лелаярна хиланза яргйоаца суперфосфат а кийчъеш, тхьамкан рассадана парникаш кийчъе еза.

Киргизеи Казахстанеи болаш свеклаш лелаеча плантацешка болх баь бола, уж лелае ховш бола нах колхозашкара а совхозашкара а хьагуча а боахаш, царха свеклаш лелаергйола звенош а бригадаш а вIашагIтоха еза, тхьамка леладерий а свеклаш лелаерий а курсаш яхка еза. Шекар доаккхача свеклай ги ший ханнахьа Iалашде деза, из ги дIаде эша комбинированни сеялкаш, мугIараштa юкъера балхаш ду кечалаш, свеклоподъемникаш, свеклокомбайнаш, свеклашта зенаш дерашца лоаттабеча къовсама эша химикаташ а машинаш а кийчъе еза. Уж деррига дешаш хIанзехь къоастаде декхарийла ба юрта боахаман гIулакхера нах.

Шекар доаккха свеклаш лелаяр доладарах дувзаденна республике шекар доаккха завод хьалъе езаргъя. Колхозашкеи совхозашкеи хьахинна свеклаш йовргйоацаш, завод хьалъяра дош къоастаде декхарийла я цу гIулакхашка хьежа органаш.

Цхьан ханна дIахо дахьа деза тхьамка а свеклаш а дIаера опыташ ю балхаш, республикан тайп-тайпарча лаьттан климатически зонашка тохкамаш дарца, уж культураш лелаярна пайданагIа йола районаш къоастае еза.

М. КОВАЛЬСКИЙ,

Шолжа-гIали тIарча опытни-мелиоративни станцен Iилман дешай директора заместитель.

Шолжа-гIали тIа унахцIено лораяр дегIадара истори

Шолжа-гIали тIа унахцIено лораяр дегIадара сийлен истори социалистически паччахьалкхе дегIаярца, Нохч-ГIалгIай чу советски Iаьдал оттарца, хIаьта вай мехка культура тоаяларца айхха дувзаденна да. Шолжа - гIалан унахцIено лораяро боккха сийлен никъ хьабенад Сийлахь - йоккха Октябрьски социалистически революци а хинна, вай республике Советски Iаьдал эттача хана денз, хIаьта из болх тоъала лакх а беннаб.

Шолжа - гIалан унахцIено лораяра истори дуккха а сакъердаме гIулакхаш а факташ йолаш а да.

1917 шерга кхаччалца адамий къелца шерлуш яр дукха нах хIалак беш хинна эпидеми.

Революцен хьалхарча хана цхьаккха а санитарно-профилактически антиэпидемически организаци яцар Шолжа-гIали тIа цхьа санитарни лор мара.

Хала дола экономически санитарни - вахареи хьалаш Iоткъаш дар городе бахача наха, хIаьта наьха унахцIено толхаяра а дукха лазараш хилара а бахьанаш а дар.

Октябрьски революци хилалехь городе 4 амбулатории 95 маьнги бола цхьа больницаи мара яцар. Цхьаккха а специализированни лорий гIо дага лаца йиш йолаш а дацар. Дарба деш дукхагIа йолча моттигашка вIалла медицински грамотни боаца боккхий кхалнах бар.

Старопромысловски районе революцен хьалхарча замана акционерни обществай кара яр. Ужжамо обществош пхиъ яр. ХIара обществон ший амбулатори яр, керте фельдшер а латташ. Цу амбулаторес дарба дукхагIа административни болхлошта дора. Болхлошта кIезига мара ца деш хиннача дарбах фельдшера доагIа ахча цар Iалапех сецадора.

Кхы дикагIа дацар кхыча районашка а унахцIено лораяра гIулакх.

Шолжа-гIали чу Октябрьски революци котъялалехь вIалла а яцар аптечни пункташи лабораторешu, теттара кIезига яр аптекаш а, кIезига бар фармацевташ а.

Советски Iаьдало ше эттача хьалхарча деношка денз бIарга ца дайнача бесса хьалъайдир къахьегамхой унахцIено лораяра гIулакх. Медицински гIо айдара тIехьа, эпидемешта духьал къовсам болабир советски паччахьалкхено: больницеш, амбулатореш хьалъе йолаелар, мах боаца лорий гIо оттадир.

Къаьстта боккха теркам беш яр советски правительство наьнеи береи. Шолжа - гIали тIа хиннача городской больницал совгIа бераш ду цIа дир, хадданза акушеркаша дежурство и лоаттадеш. Цу хана цигача болх беш бар акушерка Антонова Д. Е., санитарка Щукина В. А.

Эггара къаьнарча лорех лархIа безаш ба Рачковский Ф. М., Мерчанский В. В., Минарьянц, Смирнов.

Старопромысловски районе

унахцIено лораяра гIулакх вIашагIделлараш Сарьян, Антонов, Иванюков, Литвинович, Капустин ба.

Советски Iаьдал эттача шерашка хувцаделар Октябрьски, Сталински, Орджоникидзевски районашкара медицински гIулакх а. Хьайийлар керда больницаш, поликлиникаш, аптекаш.

Инфекционнии паразитически лазарех лоравалара гIулакх, цу лазараштa духьал къовсам лоаттабар, уж дIадахар Шолжа - гIалан унахцIено лораяра керттера декхар хинна дIаэттар. Из декхар кхоачашдара чIоагIа лоархIаме бар санитарно - эпидемически болх. Цудухьа из болх бара духьа городе вIашагIъехкар дезотряд, малярoтряд, санитарни лабораторeш.

Цу хана (1925 шера) бераштa юкъе трахома яха лазар доаржаденна хиларах 80 маьнги бола трахомотозни изолятор хьайийлар, хIаьта цо из лазар боккъонца дIа а даьккхар.

1925 шера 13/VI СССР-а Наркомздрава «Профессиональни лазаращца беча балхах» яха распоряжени яларах, Шолжа - ГIали тIа вIашагIъеллар профессиональни лазараш тохка учреждени. Iо боккха болх а бир.

Цу хана оттадир Шолжа - гIалан городской водопровода хий луш долча Алдынски хьасташта санитарни ха, эйбир беррига а санитарно - гигиенически болх.

1925 шера эггара хьалха йоаржаяла йолаелар берий дарбана учрежденеш. Хьалхара берий консультаци Кабардински улица тIа, лоро Шульевас кулгал а деш яр. 1927 шера цу консультацех наьнеи береи городок хилар.

1926—27 ш. ш. хиннача больницех 1 советски больница хилар.

1927 шера лакхе белгалъяьча наьнеи береи городоках 165 маьнги бола бераш ду цIа хилар, РСФСР-а заслуженни лор волча Пипинов Д. С. кулгал а деш.

1927 шера хьалъяь яьлар туберкулезни диспансери тубсанатории. 1927—30 шш. белгалдувл амбулаторен болх лоархIаме тоабаларца.

Лорий гIо болхлошта юхехьа доаладара духьа 1928 шера хьайийлар медицински пункташ парафинови заводе, 1-чеи 2-чеи фатагена заводашка, ацетоно - бутыловой заводе, заводстрое.

1930 шера март бетта вIашагIкхийтар 7-гIа Ерригсоюзни, здравоотделий съезд. Цу хана араяьнна яр партен Центральни Комитета «Болхлоштеи ахархоштеи медицински гIулакх дарах» йола постановлени. УнахцIено лораяра органаш, йоахар постановленен тIа, декхарийла я халкъан боахам дегIабарга хьежжа болхлоштеи ахархоштеи медицински гIо лоаттадар Iалашде. Постановлени йийца а йийца, съездо белгалбаьккхар унахцIено лораяра учрежденей болх.

1935—40 шш. белгалдувл нефтеперерабатывающи промышленность дегIаярца, производственни районаш шеръя-

ларца. Нах а лоархIаме дукхагIа хул Шолжа - гIали тIа. Цу гIулакхашца шерделар медицински гIулакх а.

Советски Iаьдал латтача шерашка Шолжа - гIали тIа толаме кхоачашдаьд унахцIено лораяра лоархIаме дола декхар — медицински учрежденеш лорий кадрашца Iалашъяр. Нагахьа санна 1948 шера городе болх беш 393 лори 923 юкъера медицински болхлои хиннавале, хIанз лораш 600 ба, юкъера медицински болхлой 1500 ба.

ХIанз городе болх беш РСФСР-а заслуженни лора сийдола цIи йолаш 15 лор ва.

Дукха хувцамаш хиннад советски Iаьдал латтача шерашка дарбана учрежденеш эшаш йолча оатхалашца Iалашъяра. Шолжа-гIалан ерригача больницешка рентгеновски физиотерапевтически кабинеташ, клинико-диагностически а кхыйола а лабораторeш я.

Революцен хьалхарча хана «скори помощь» санитарни кареташ ца хиларо, унахой говраш йоахкача подводашца дIакххаьаро чIоагIа Iоткъам бора цар унахцIенона.

ХIанз городе скори помощен городской станци я, 10 автомашин а йолаш. Цо гIулакх ду Ленински Орджоникидзевски районашта. Цул совгI города кхаь промышленни районе а скори помощь я.

ЦIагIа чу лорий гIо дар тоадара духьа городан медицински учрежденешка цу гIулакха лаьрхIа 30 автомашин я.

Къахьегамхой безаро, уж лархIаро белгалбоах советски унахцIено лораяра болхлой. Къаьстта лорий этика яц, амма Советски Союза берригача гражданашта закон дола коммунистически цхьа мораль я.

Шолжа-гIалан къахьегамхоша къайлахьоц Советски унахцIено лораяра дикагIа болча болхлошта шоаш раьза хилар. Дега чура доагIача баркалца хестабу цар лораш — Рогальский, Муравенко, Бененсон, Скрипникова, Арустамов, Антонов, Дворников, Черноярская, медицински сестраш — Бескаравайная, Жилякова, санитарка Стрельникова и. кх. а.

Города медицински болхлой дуккха коллективаш белгалъяьннай унахошта безаме, дика гIулакх дарца. Цар кIаьд ца луш къахьегаро лоархIаме лохдаьд цамогаш хилар, къахьегамхой лазарех лорабара гIулакх тоа а даьд.

Иштта цхьацца гIа боаккхаш дегIаденад Шолжа - гIалан унахцIено лораяра гIулакх.

Укх сахьате Шолжа-гIалан медицински болхлошта хьалхашка латт паччахьалкхен лоархIам бола декхар — болхлошта деш дола лорий гIулакх лоархIаме лакхдаккхар, унахцIено лораяра гIулакх масса оагIонгахьара тоадар. Из декхар доккха а да, хIаьта из кхоачашдара пайда ца эшаш юхедисачарех бизза пайда эца беза, партеси правительствоси еча йоакхон лоархIам бе беза, айхха Iилма практикаца дувза а деза.

Шолжа - гIалан горздравотдела заведующен заместитель

Г. ХАЧИКЬЯН.

Ишта е еза гIишлонаш хьал?

Школаши детсадаши вай республикана геттара чIоагIа эшаш хилара теркам а баь, 1957 шера март бетта ССКП обкома бюроси Организационни комитетои соцам бир, 6640 моттиг йола 20 школаи 150 моттиг йола 3 детсади хьалъе аьнна. Укх шера хьалъе лаьрхIа яр хIаранен чу 420 моттиг йола кхо школа Гудермесеи, Советское яхача юртеи, Шолжа-гIали тIеи; 280 моттиг хIаранен чу йола кхо школа ТIехьа-Мартана района СаьмуIашкеи, Шалински района Майское яхача юртеи, Назрановски района Экажакъонги-юртеи; хIаранен чу 160 моттиг йола пхи школа Советски района Солнечное яхача юртеи, Первомайски района Мужечеи, Гудермесски района Белоречье яхача юртеи, Грозненски ройна Набережное яхача юртеи, Каргалински района Сары-Су яхача юртеи.

«Чечингстрой яхача треста (управл. новкъ. Чернояров) болхлой сийлен гIулакх дар школаш чIоагIа эшаш хилара теркам а баь, из болх берригa низ тIабахийта бар. Цхьабакъда мегаргбоацаш мела лел из болх.

Масала, 160 моттиг йола школах хьалъяр. Цу школашта доагIа проектни документаци (хьалхарча балхашта дола) апреле кийдяь дале а балхаш доладанзар июнь бетта мара. ГIишлонаш хьалъяра управленей № 2 (новкъ. Мельник), № 3 (хьалха хинна нач. новкъ. Мандрикин) школаш хьалъяра бехктокхам лоацаш хиннабац. Хьалхарча ах-шеран план кхоачашъяр дохадир цар.

Школаш хьалъяра болх август бетта партен Обкомо а бийцар. Цо декхарийла йир «Чечингстрой» яха трест укх шера плано йистеяха лаьрхIа йола школаши детсадаши хьалъяь яха.

Цхьабакъда цул тIехьагIа а «Чечингстрой» кулгалхой вIалла йоакхо еш хиннабац школаш хьалъяра балха. Укх шера хьалъяь яха езаш хиннача 160 моттиг йолча пхе школах цхьаккха а хьалъяь а яьннаяц, хIаьта хьалъяь яла гаьна а я. Цу школашта лаьрхIа хьахийцача 4487 эзар сомах 1081 эзар сома мара болх хьабаьбац. ГIишлоний майданашка тоъала хьу яц (кхыметтел подмостей щиташ е а тоъац); болх беш 40—50 саг хила везача метте 12 саг мара вац.

Набережноеи Солнечноеи яхача юрташка еча школашта фундаменташ йохкар мара кхы болх баьбац. Первомайски района Луговое яхача юрта гIишлонаш хьалъеча управленес № 3 (гл. инженер новкъ. Лихабанин) фундамент а цоколь а харцахьа еллаяр. Паччахьалкхен Архитектурно-гIишлоний контрола инспекцес цу балхах брак ярах 81,7 эзар сом зе даьд цу управленес.

Во лел ТIехьа-Мартана района СаьмуIашка 280 моттиг йола школа хьалъяра болх а. Цу школана хьахийцача 1037 эзара сомах 737 эзар сома мара болх кхоачашбаьбац. Материалаш ца тоъарои болхлой дукха дIаахарои кхоачашъейтац план (из хул дукхагIа йолча хана 35—40%).

Царна тарра да кхыча школий гIулакхаш а. Ужаш я 400 моттиг йола Шолжа-гIали тIареи Советски, Ведено. Хьалха-Мартан яхача юрташкеи хьалъеш йола школаш.

«Чечингстрой» яха трест декхарийла яр укх шера хIаранен чу 50 моттиг йола кхо детсад хьалъе. Бакъда хIанз бIаргагуча гIулакхагI царех цаI — Советски яхача юртараяр мара хаьлъяь яргъяц. Болхлой болх боацаш латташ хул, материалаш геттара кIезига тIакхухь.

ХIанз йолча «Чечингстрой» балха темпашца 1957 шера школаши детсадаши хьалъяра план кхоачашъергхиларга хьежа а везац.

Кхы дIапо магийта йиш йолаш бац подсобни предприятей Конторан болх а: гаьнна кхоачашдац цо аьшка-бетонни столярнии деталий заказаш.

ГIишлонаш хьалъяра болх вIашагIболлар а дуккха кхоачамбоацараш долаш ба. Царех цхьадараш болхлошта бетта боагIа болха боарам, нормаши расценкаши дIа ца йовзийтар, болхлошта шоаш фу даьккхад ца хар, болх болабалалехь наряд ца язъяр да.

Кхеталуш дац треста кулгалхоша ше школаши детсад еш йолча Советски яхача юрта йоацаш Предгорни яхача юрта стройучасток вIашагIйоллар. Стройучастка начальник новкъ. Курнышов дукхагIа йолча хана хулаш а вахаш а Предгорни юрта ва (Советски юртара 40 км.).

«Чечингстрой» треста кулгалхоша боккъонца теркам бе беза школаш хьалъяра балха: кхоачамбоацараш дIадаха деза, болх дикагIа вIашагIболла беза.

Новкъостий гIишлонхой! Вай республикан бераштa халхашка шоай декхар кхоачаш де деза оаш — вешта аьлча, Нохч-ГIалгIай республика юхаметтаоттаяра лоархIаме дакъа лаца деза оаш.

Н. ДЕМУШКИН.

МагIалбикерча ялат хьачуэцача пункте

Доккхий а бехктокхаме а да паччахьалкхен ялат дIачуэцача организацешта хьалхашка латта декхараш. Ялат дIачудала хьаена транспорт ший ханнахьа ялат хьачуийца, дукха лоатта ца еш мукъаялийта еза, дIачуийца ялат талхаргдоацаш лорадеш леладе деза.

Уж декхараш дика кхетадеш а, ха ца къовсаш балхаш деш а ба электромонтер вола Черченко Николай, цун бехка цIаккха а сеца хилац пунктера машинаш. Лаборанта новкъ. Мачулинас ялата анализаш дика а сиха а ю. Склада заведующи волча Точиев Яхьяс а, цун помощника новкъ. Матиев Мовлас а бу ха ца къовсаш дика болх. Хьачуийца ялат леладарна безамца болх бу болхлоша Мошаева Зинас, Безереева Зояс, Старостина Галяс. Иштта дика болх беш пункта коллектив яле а пункте хьажкIаш талхара кхерам болаш я. Пункта коа юкъе цемент теха дика площадка я, хьажкIаш дIаоттае хьаяь, цхьабакъда, цу площадкана гонахьа зIараш оттадеча хана догIаш дола бIоагIий нийлха дегIа хиларах, зIараш сетта а сетта хьажкIаш лаьтта Iо а яха жIалеша бIех а еш латт, из бIаргагушшехь а, хьажкIаш кIалхара яхарна цхьаккха а хIама деш вац пункта директор вола новкъ. Завеев Михаил. Укхаза планах хьаде дезаш 520 тонн хьажкIаш кIал гIоргйола отар да, из хьадарна эшаш йола хьу, цемент иштта кхыйола материалаш кирпашкатара дIаиккхараш йоллашехьа, отар хьалдеш тIахьажа цох бехктокха техник ца хилча хьалде доладе йиш яц яхаш дукха ха яьккхай из хьал ца доладеш, хIанз юххера а отар хьалдоладаьча болх беш кхоъ каменщики цхьа плотники мара вац, пункта директор волча новкъ Завеевс йоах, кирпашк ца хилча болх дIабахьа йиш яц, иза-м бакъда, кирпашк Iалашъярна укх гарггарча деношка новкъостал де деза хлебопродуктан управленес, цхьабакъда, хеталуш да отар хьалдара гIулакх ладара лелара керттера бахьан кирпашк ца хилар доацаш новкъ. Завеев отар хьалдара бехк шийна хьатIаэца безам боацаши цу гIулакхах дог ца лазаши хилар долга. «Кхераме гIулакх да из, цхьа шиъ шу даьлча отар телхача бехке со вергва цу гIулакха, — йоах новкъ. Иштта уйла йолча кулгалхочо из эшаш, боккха лоархIам бола болх чакхбаккхара тешам бац. Хлебопродуктай управлени дикка хьажа а еза магIалбикерча пунктага цунна эшаш дола новкъостал де а деза.

Т. ТЕБОЕВ.

Массанахьа бIарг кхоачаш хила веза хозяйственник

Укх шера июль бетта гIоттадаьдар кIа хьекха даьннача кхашкара ча арадоаккхилга отделене 4-ча тракторни бригадан бригадир волча новкъ. Котиев Салмана. ДувцарагI кхы хIама а ца хинна, «Назрановски» яхача совхоза стенгазете заметка язйир цо. Цунах а кхы хIама а ца хинна аьхай цхьайола моттигаш ча тIаулашехьа а. Оахама юкъера хьакъедаш да ча паркхаш, оахама сибат а доадеш. Сибат ца хилар-м лоалургдолаш а дар, нагахьа санна цу чах хьалтIа доагIача кIина доала зулам новкъа ца хилча. Цо оахам нийса а дайтац кIоарга а дайтац, кIа нийлха а хулийт оасар алсама а доаккх. Отделене дIаде дезаш 2.500 гектар кIа да, цунах 1-гIча октябре дIадийна даьннар 30 гектар а дац. 10-ча Октябре дIадийна дала дезаш дола кIа хIанз деча боралца дергдац. ХIанз а ча арадаккханза ядаш я цхьайола моттигаш, хIаьта арадаьккха уллар аргIаш ца деш дохкалуш улл. Укх шера отделенено хьайбашта Iалашдаьча доакъарга хьажача дика доакъар лархIа мегаргдолаш да ча IантIехь. 2.700 тонна Iочуйолла езаш йола силос 1.400 тонна мара еллаяц, 79 гектар хьекха улла йол паркхегI аллийта йохкаеннай. Уж балхаш паргIатта кхоачашдарна еррига таро я отделенега болхлой низаца а транспортаца а, цхьабакъда из болх вIашатIехьа баккхарна тоъал кулгалхой ба отделене хьацар даккха ца ловш: управляющи, агроном, животновод, полеводчески бригадираш, и. кх. дI.

Зябь ахара план 2.850 гектар я отделенена, цунах аьха яьннар 320 гектар мара яц. Из болх дIабодаш бац даиманна тракторашта тIачIоагIбаь прицепщикаш ца хилар бахьан долаш. «Трактораш сайца латт прицепщикаш ца хилар бахьан долаш»— яхаш, денна конторе ух тракторни бригадираши трактористаши, тIаккха массава а тохалий цхьацанахьара хьагулбий прицепкаш тIа даха деза шун, аьле, дIахьожабу нах, хIаьта царех цхьабараш дIатIаболх, цхьабараш кхы бIарга а гац, дIатIабахараш а шоллагIча дийнахьа юха ца боагIаш бус. Иштта астагIа лелхаш укх ханага баьннаб из болх.

Кхетаде хала дац, нагахьа санна бахархошта юкъе политически кхетама а хьехама а болх боре из тайпа сурт хург ца хилар. Каст-кастта хулаш собранеши производственни совешанеши хилча, хан-ханнахьа арадувлаш стенгазета хилча, болх дика бери, во бери къоаставеш хилча, болх дика бер хоаставеши во бер Iохьокхавеши хилча, массволча болхлочоа юкъе социалистически яхь оттайича, болх ди тIехьа тоалуш дIагIоргбар. Цхьабакъда цу Iодагардаьрех цхьаккха тайпа болх ца лелаш хилча, кхеталуш да, болхлой барт тоалург ца хилар а отделене болх эсала лелерг хилар а. Из ца ховш бац отделенен болхлой, из ца гуш бац «Назрановски» совхоза кулгалхой а.

Кхы тайна латтац доахан леладеча фермера гIулакх а. Ферме Iалашдаь доакъар вои кIезигеи хиларал совнагIа доахан Iадаккха дезаш дола отараш кечданза да. Дикка йисаяле а цхьа бутт ха мара йисаяц лоа IатIадилла. Укх дIаьхача аххана ца баь кхоачам цу цхьан бетта булургбац. Нагахь санна динза даргдоацар хьалхагIа а деш дIадоладой царех керттера цхьадараш, хIанзе а тохалой, кхоачашдуларгда. Iаламате дика базаш я фермера яраш, цхьабакъда хIанз санна мара царна доал де нах ца хуле талха тарлу уж а. Цига цхьайола моттигаш я топпар хьаха безаш, кIир тоха езаш, кораштa кизгаш тоха дезаш. Дукха ха я бежа-карта йоалла доаханна хий меладеш йола цементах яь ний яьнна а ухаш, ков дошадеш латта, из тоаярна эшаш йола цхьа центнер цемент Iалаш а яь, тоа ца еш латта. Iан тIехь доахан дIадийхка лоаттаде дезаш да хIара бежан ши-ший хьай тIа латтаргдолаш, хIаьта цу гIулакха Iалашдеш мушаш а дац. Цул совнагIа отарий дIоаххал тховнех доахка, лелаш дола аьшка наькъаш шоаш хиннача тайпара тоа ца деш латт. Уж наькъаш беж-картал Iоъара долхаш да, кхо а хьай чу йиса юххаш а Iоъара кхахьарна хиланза даргдоацаш а да. Цар дикка аттача боаккхаргба доаханна Iунал деча болхлой къахьегам. Уж болхлой а ба хIанзе а белгалбаьха хила безаш.

Хьожаргда вай котамий ферме доаллачунга. Укх шера июль бетта 9 эзар кIориг ера укхаза кхаба а кхее а. Нах цецбаллал хIама да цу ерригача кIоригех 3500 кIориг мара йисаяц, аьлча. Йоккха гIайгIа дега чу а йолаш кодадора из гIулакх «Назрановски» совхоза главни зоотехнико новкъ. Мкртычяна. «Сона хIанзалца хеза хIама дац из,—йоахар цо, —шин беттачохь 5.500 котама, кIориг енна а яланза а дIаялар, яхар. Бакъда доал деш бараш, хьожаш хилча, царна доагIача тайпара Iунал де хайча, хан-ханнахьа боагIа кхача белча хургдацар из. Кхыметтел ялат оатача машинаца аьте лац кIоригашта ялат, цу гIулакха аьнна дIаенна машина шоашка йоллашехьа а». Отделенен массайолча отраслен балхаш во лелара маIан да хIара болхлочоа, цунна булаpгболла болх ца балар, цун хьинарга а хьисапашка а хьежжа балха тIа дIанийс ца вар. ЦIенхоштта а болаш, шоашта тIадехка балхаш бехктокхаме долга а ховш бола болхлой ба лаха безараш. Уж тайпа болхлой отделене болаш ба кхычахьара тIабоалабе ца безаш. ХIара болхлочо, цунна денна хьалхадаха ца дезаш, ший гIулакх дизза кхоачашдой болх боарраагI дIагIоргба.

Совхоза кулгалхой а партийнии профсоюзнии организацеш а района партийнии, советскии, комсомольскии организацеш а сихха оарцагIа яла еза беха латта Пхьиле-Къонгий юрта отделенен болх юхаметтаоттабарна.

Итт дийнахь 476 цlа

Къабеннача боккхийча наха а, инвалидийн дезалашта а чуlе цlенош де моттигашкара гlишлонийн материалаш кийчъе аьнна Наьсарен района комсомольцаша дlадоладаьр мога а дах ВЛКСМ-н Нохч-Гlалгlайн обком республике мел болча комсомольцашкен, кагийрхошкен нохчий а гlалгlай а къаман инвалидийн дезалашта а, къабеннача боккхийча наха а цlенош деш гlо де аьнна кхайкар.

ВЛКСМ-а обком кхайкара жоп луш Нохч-Гlалгlайн мехкарча кагийрхошен комсомольцашен социалистически тlалоацамаш тlаийдадь 5-ча дена 15 сентябрь 1957 ш. кхаччалца долча Республикански комсомольски - кагийрхой декадникаш 350 цlенна гlишлонийн материалаш кийчъелга.

Декадник доладуш ха тарлуш дар цунах дика пайда баргь хилар, хlара юрта кхача миlинге хозаш дар халхараш, иллеш, пандара оазаш цу декадникаш кагийрхой къахьегам накъа боаккхаш. Декадник вlашахтохаш дика гlулакхаш дайра, комсомольцийн хьалхе лелаючаргара н. н. А. Киндаровгара, А. Окуевгара, Х. Тепкаевгара, Х. Боковгара, В. Пьяныхгара, дукха кхы болчаргара а.

8-ча сентябра кlирандийнахь Шальан района кагийрхой деза ди хинна дlаттар. Цу дийнахь Сиржан-юрта боккхийча наха а, инвалидий дезалашта а дика цlенош деш гlо де, 350 комсомольцаш а кагийрхой а арабейлар, «Джалка» яхача совхоза диренцес 25 ворда а, 5 автомашин а ши трактор а къоастайир Сиржан-юртарча комсомольцийн а кагийрхой а гlулакхаш кхоачаде, хьу а, тlой а, топпар а, бийда кирпашк а тlаккхуьаш, кхьйола гlишлонийн материалаш тlакхохьаш, геттара садовлца лелайир цар из транспорт.

Уж тайпа «воскреснинкаш» хилар Наьсарен а Хьалха-Мартан а кхийолча а районашка. Из декадник деча хана, вlашахтохача хана а, цlенхоштта цу гlулакхашка партийни декар ма хиллар хьожаш хилар ССКП-н Шальлан РК секретараш, н. н. Донсков а, Лещев а, «Джалка» яхача совхоза директор н. Махитаров, Наьсарен совхоза Пхьиле-къонги юртарча отделенен управляющи н. Дзортов, Наьсарен райисполкома председатела заместитель н. Мальсагов, и кхыбараш а.

ВЛКСМ-н ОК. бюрос итогаш еш белгал даьккхар 350 цlенна гlишлонийн материалаш кийче аьнна даьхиннача декадникаш 476 цlенна тоьаргlолаш гlишлонийн материалаш кийчъяь хилар.

Цlенош де дезача хьита а ена lооттаьэй 344 эзар бийда кирпашк, 1352 м³ хьу, 57 цlен тховнаш техкад, 83 цlен пенаш хьахьад, 188 цlен гlовнаш хьалдеттад, 163 цlа хьалдадь, 5 «времянка» хьалаь 2-юртара клубаш тоаяь.

ВЛКСМ-н Нохч-Гlалгlайн обкома бюрос цхьабарт болаш кхьахаяр премеш хьожийр ИЖ-49 яха 1 мотоцикл Шальлан района комсомольски организацена (секретарь новкъ. Скуридин), шоллагlа (совгlат) премеш хьожайр «Октава» яха радиоприемник Наьсарен района комсомольски организацена (секретарь новкъ. Боков), кхоалагlа премеш (совгlат) велосипед Хьалха-мартан района комсомольски организацена (секретарь новкъ. Сатайкин). Хьалхарча комсомольски организацешта юкъе социалистически хьа Наьсарен р-на «Назрановски» — совхоза яьннай (секретарь н. Плиев), совхоз «Джалка» Шальан районера (секретарь н. Окунев), Тlехьа-мартан района Лермонтова цlерах йола совхоз (секретарь н. Пьяных). Цу организацешта чlоагlа мах болаш совгlаташ деннад. Гlишлонашта моттигашкара материалаш кийчъярна, болх вlашахтохаш дакъалоацаш хинначарна ВЛКСМ-н Нохч-Гlалгlайн обкомо «Сийлен граматаш» совгlата еннай:

ВЛКСМ Шальан райкома секретарь новкъ. Скуридин П. Л.

ВЛКСМ Шальан райкома секретарь новкъ. Киндаров А.

ВЛКСМ Наьсарен райкома секретарь новкъ. Боков Х.

Хьалха - Мартана ВЛКСМ райкома секретарь новкъ. Сатайкин И. А.

—«Назрановски» совхоза ВЛКСМ комитета секретарь новкъ. Плиев Х.

«Джалка» яхача совхоза ВЛКСМ комитета секретарь новкъ. Окуев.

Лермонтова цlерах йолча совхоза ВЛКСМ комитета секретарь новкъ. Пьяных Е.

Вай республикерча къабеннача наха а инвалидий дезалашта а республикан комсомольцашкара а кагийрхошкара а дика дах 476 цlа хьийнад.

ВОЛКОВ, ЧАГАЕВ.

ВЛКСМ-н Нохч-Гlалгlайн обкома комсомольски органий инструктораш.

Мясокомбината дика болхлой

Нохч-Гlалгlайн республикан Совнархоза хьехамца балха тlа дика толамаш а доахаш, Октября 40-шу дизарна духьал йода Шолжа-гlали тlарча мясокомбината коллектив.

Республика пищевой промышленноста управлене бахча тоххамо хьагойтар, Шолжа-гlали тlарча мясокомбината коллектив ийс бетта йола дукха продукцеш арахецара план, ханал хьалха кхоачашьяь хилар.

Партеси Центральни Комитетон укх гарггарча хана Американа тlехьакхе аьнна вайна хьалхашка оттадь доккхий дехкараш, сийленца кхоачаш деш боахк хlанз комбината болхлой.

Сентябрь бетта йола хьалхарча категорен дулха субпродукташ арахецара план 108 процент кхоачашьяь цар, дулха пlан 110 процент яь, колбасни изделен план 113 процент яь, пирожокаш 102 процент иштта кхы дlа а.

Сентябрь бетта валовой продукцен плап яр 10 миллионна 45 эзари сома, хlаьта арахийцар 10 миллионна 922 эзари сома продукци я, план 109 процент гаргга кхоачаш а еш.

Шолжа-гlали тlарча мясокомбината къахьегамхоша дахьхача толамашта тlехь сатийна ца а lеш, дош деннад Сийлахь-боккхача Октября сийна 1957 ш. план 25 декабре кхоачаьше а, пачхаьхалкхенна пландал совгl 200 эзар пирожокаш 100 тонн колбасни изделеш яла а. Продукцен дlадодар 100 эзар сом лохъен къахьегамах лаьрхlачул 0,5% къахьегама овсарал лакхъен. Производствера балха план кхоачаш а тlехкхоачаш а еча ха ца къоасциш, из ца кхобеш, хьаьнали динчен болх беш болча къахьегамхой цlерах дика йовза цига. Ерригача коллективо цар сий а цу ух беза а беза.

Мясокомбинате эггара дикагlа болча цlехх шаl я балха говзал дика йовзарца, ше кулгалдеш болча гlишлошта кхетам а луш, цар балха тlа кхьаккха цигга хlара дийнахь 180—200 процент балха боарам кхоачаш а беш болча Таймасханове кулгалду цех.

Шийн цеха балхаш лаьца дуьйновкъоста Таймасханов Султана.

— Шолжа-гlали тlарча мясокомбинате дулх-даьттан цеха начальник волаш аз болх бу 5 бутт ха я. Нохч-Гlалгlай республика кхоаметтаоттаьяьчул тlехьа, Карагандерча мясокомбинатера вай Совнархозо Шолжа-гlали тlарча мясокомбинате болх бе аьнна хьаволавь со. Вай республика сихах меттаоттарна низ ма кхоачча дика къахьегарг да сай балха тlа. Комбината кулгалхой къахьегаршта дика ба соца а, иштта тха производстве балха болча нохчий-гlалгlай къахьегархоща а. Тха цех 80 сов сагр ба болх беш. Барт цаl болаш дийна къахьегара 180% кхоачаш беш оаха августа бетта производственни план, хlаьта июнь июльи беттай планаш 130—150 процент а яьй, цеха арахеца продукташ дика я а.

Балха тlа кхьаккха лелаеш тlех дика къахьегаш бола болхлой ба новкъостий Бричеев, Стричин, Головин, Меденцева, Кочетова, иштта кхы бахьийн а. Хlаьта, хlанз Сийлахь-боккхача Октября 40-шу дузаш долча дезача денга тхоай цехера продуктан дикал лакх а яь балха план 200 процентана кхоачашьярца а.

Иззамо вола болхло кулгалхо ца веза йиш а яц, оаха доакккхал а курал а ду тхоай производстверча хьалхе лелаеш болча новкъостех Таймасханов, нарте членаш болча Моргунах, Прохоровичах, Беловх, Колесникових, иштта кхы а дукха барех а, аьлар мясокомбината парторга новкъоста Кузнецовси директора новкъоста Красноцековси.

А. ДОДОВ.

Шоаш хьадаьча цlеношка бах

Коммунистически партеси советски правительствоси шоай бокъо юхаметтаоттаярца шоай дай мехка цlабаьхка дукха а нохчийн гlалгlайн ба Магlалбикерча районе цlенош хьал а даь дlачу а баха бахаш.

Пачхаьалкхено ссуда а денна цlеношк де эшаш йола материалаш а енна Магlалбикерча районе хьалдаь даьнна 253 цlа да, царех Ачалкхешка 79, Долакоа — 71, Соагlапча — 46, Магlалбике — 57.

Хlанз цlенош хьалдеча наха эшаш йола цемент, герга хьу, херх хьакхаь ардакх йолаш я Магlалбикерча РайПО, цхьаболча совхоза отделенеша шийн хаппахьа дlакхахьаш цигара материалаш, цудухьа, дlаоттае моттиг а йоацаш талхара кхерамболаш я цигара цемент. Хlанз цlенош деча наха эггара чlоагlагl эшаш йола тховна тlаийлла хlама яц райПО, из бахьан долаш сеца латташ болх ба цхьаболча цlенош деча наха.

РайПО йолаш йола материалаш ма-могга сиха дlа а ийца отделенешка дlаяхьа декхарийла ба «Ингушски» совхоза кулгалхой.

Т. ТЕБОЕВ.

Итт бетта йоагlа план кхоачашъяьй

Октябран хьалхарча социалистически яхья керда толамаш дахьад моттигерча промышленностен Шолжа-гlали тlарча химически завода коллективо. Химикаша ханал хьалха кхоачашъяь итт беттан программа, ноябрь бетта йоагlачох 300 эзар сома продукци а луш.

210 процентага кхачалца кхоачашбу беттан боарам Антонина Фоменкос кулгалдеча лакоустановкан бригадо. Хlанзехь а бригадо 1,5 шера норма кхоачашьяьй, продукцен дикал лакх а яьй. Аьшкконструкцешта лаьрхlа заводо деш долча лаки кабельни изоляционни массеш йоккхагlа йолча электростанцешка ух — Куйбышевски, Сталинградски, Каховски, кхыверашка а.

Химикаша соцам баьб республикан гlишлонашта мебельцикашта гlо де — шоай завода цехай отходех малярни столярни хьамча делга вlашттlехьадаьккхад цар. Хlанзехьа а мебельни фабрикана дахьийтад 1,5 тонн хьамча.

Октябран хьалхарча яхьа хьалхе лелаю боахама химен продукци арахецача Мария Федоровас кулгалдеча бригадои сентябрь бетта толаме балх бахьча тlоарска цеха коллективо.

— 7 ноябре, — йоах химикаша, — мехка 800 эзар сома паланал совгlа продукци лургья оаха.

Мехкдаьтта лохараша керда толамаш доах

Октябрьски социалистически революцен 40 шу даларна сийна а баьнна, хlара денна керда толамаш доах «Малгобекнефта» бурув деттача, вышкаш еча болхлоша.

Дика болх бу Ачалкхерча участка коллективо (участка начальник новкъ. Губиев). Хьалхе лелаеш йола бригада новкъ. Власкина яр я, цу бригадо бетта йола план итт ди хьалха кхоачашьяь, цул тlехьа цу юсаш болх беш я бурув тохара бетта йола план ханал хьалха кхоачаш а яь, керда толамаш доахаш йоалла новкъ. Цалагова бригада.

Бурув тохарий болх дикагlа лел вышкашта монтаж ечар уж дика кийчйича. Из кхета а деш, бурув тохараьшта вышкаш дика кийчъеш ба прорабий Есина, Трофимечко коллективаш. Цар 120—140 процент кхоачашьеш шоай планаш.

Ачалкхерча участке укх гаргарча дензтохош доладургдолаш дахьад № 21 йолча скважина бурув тоха.

Шоаш тlаийца декхараш кхоачашдарна ма-могга болх беш ба Ачалкхерча участка болхлой.

ЦУРОВ.

Агитатора блокнота арглан 19-гlа номер

ССКП Нохч-Гlалгlайн обкома пропагандан а агитацен а отдело агитатора блокнота 19-гlа арглан номер арахийцай. Блокнот хьадаллаьу ССКП Нохч-Гlалгlайн обкома секретарна М. Фоменко язъяьча «Агитаторий сийдола декхар» яхача хьалхарча статьяца. Цу статья тlа Октябрьски социалистически революцен беррига исторически лоархlам а бувц, Нохч-Гlалгlай республикан къахьегамхоша дахьа керда толамаш а дувц.

Беррагача агитаторий сийдолаш декхар да, — йоах цу статья тlа, — Нохч-Гlалгlай республика юха меттаоттаярца деш долча балхех дакъа лаца.

«Беседашта йола материал» яхача рубрике «Паразитически элементашца къовсам чlоагlбе» яха Ю. Кригера статья араяьннай.

«Къамашта юкъера доттагlал» яхача рубрике «Доттагlал къахьегамца чlоагlлу» яха статья араяьннай. Цу статья тlа дувц Надтеречни районе Нохч-Гlалгlай республика юха метта оттаярна деш дола балхаш.

«Агитатора беча балха опыт» яхача рубрике «Камбулатов Ахьмад—агитатор» яха Гресева статья араяьннай.

Мехкашта юкъерча гlулакхий темаях «юхерчен юкъерчен Малхбоалехьа колонизатораша леладу бlеха гlулакхаш» яха корреспонденци араяьннай.

Цу блокнота тlа агитатора новкъосташа яздаь Нохч-Гlалгlай республике гlулакхаш хувадденна хьахьокхаш цифраш, бакъдараш да.

Блокнота гlа, 1957 шера октябрь бетта е еза беседаш а литература а дувц.

А. ИСАЕВ.

Хlанз а тоалуш бац автостанце болх

Дукха ха йоацаш «Сердало» газето бийцаб Шолжа-гlали тlарча автостанцен во болх. Хетадала дезаш дар, автостанцешийн болх тоаберг хилар. Кlезига эргадаьнна хlамаш-м да цигара: кассашта хьалхашка керда хоамаш да художникашка яздаьта, цар хоам бу малагlча кассо мичахьа ваха билет дохк, хlаьта автостанцен директора новкъ. Шахидов кабинета наьра тlатехача хоамо йоах: «Шолжа-гlалан автостанцен начальник новкъ. Шахидов...» Из дерригга дезаш а учреждения культура хьахьоккхаш а гlулакх да. Цхьабакъда, керттера дар де дезилга хайнадац-кх автостанцен кулгалхошта аьнна дагадох автостанце цlеношта хьалхашка боаллача автобусаш районашка уха ха хьахойташ болча хоамага хьажача, масала, цо хьахойт Магlалбике автобус 13 сахьатташ 45 минути яьлча йодилга. цоахтийша автобусаца водар шийн гlулакхаш де воде, автобуса тlехьа вусаргва из, хlана аьлча, автобус 13 сахьати 25 минути яьча автостанцера йоалу.

Новкъ. Шахидовга, хlана дар ишта аьнна хьаттача цо йоах, — тхона иштта хилча бакъахьа хет из, хье раьза вецачу автобусаца ца лелаш le ваза.

Магlалбике йода автобус яхалехьа кассе хьакхайаду билеташ декха даьннад, автобуса тlа кхы моттиг яц аьнна. № 84-17 йола автобус пассажирех хьаййиза ялалехьа шофера Тарасовс цхьан пассажирага лерге а ваха йоах: — «кхийга мича вода хьо аьнна хоатте Горагорске вода аламахь». Из Тарасовс хьаш цунна юкхе ягlаш Магlалбикерча автостанцен кассир новкъ. Макчунова а я. Тарасовс из къамал даь пассажир Горагорске lo ца воалаш Магlалбике кхачар. Хlаьта Горагорске Тарасовс автобус соца а яь ераш «кхоачара гаргара нах ба аьнна кхоъ къалсаг тlа а хоаяь Магlалбике йигар.

«Тхона иштта хилча бакъахь хет» яхаш цу дагlа жоп а ца телаш, «саг хьачува мегаргбац» яхаш шийн кабинете а ца вагlаш, каст-кастта аравоалаш «автобусай расписани» я яхаш харц хоам беш йолча расписание а шофирий балхага а хьожаш шийна дулургдале автостанцена кулгал де а цун болх тоабе а беза новкъ. Шахидовс.

Белхароева даьр харцахьа да

Бераш — вай тlехье вай ираз, вай дега гlоз я. Дешар хьехаш, lилмаех кхедеш, кlаьд ца луш, халонех ца къахкаш, ди мел долча дийнахь вай бераьшта керда хlамаш довзийташ, цар бlаргаш сийрда доахаш, шоай са санна Даьхе езаргйолаш уж кхедераш школашкара хьехархой ба. Хьехархочул дегага хlама дац берий. Бераш хана шийн хинна хьехархо вокхха хилча а, къавелча а вицца луш дагавоагlа сага.

Дикача хlаман хамбе ховш дола дог чудоалаш ше вале тlехьа хьехархо ца лоархlаш, цо беча халача балха мах ца беш саг хургвац.

Цхьабакъда, иштта дог дий хьогl «Назрановски» яхача совхоза Сурхо тlарча отделене управляющи волча Белхороевна чудоагlал.

Белхароевс доал деча отделене балхаш деш боаккхача къахьегамхой берашта хьехаш йола хьехархо-кхалсаг Логвиненко чоагlа сагота латтар Вокзалера Сурхо тlа дlа цlаза езаш. Яьссача совхоза машина тlа а вагlаш Сурхо тlа цlавоадаш вола Белхароев бlаргавlча Логвиненко lаьдаьхар. Шийна цlая безам бале шийтума хьаккховдаде, — аьлар управляющес хьехархо цlаяхаш йолча машина хайча.

Цу шийлача дешаша хьехархочун дега чов йир. Ши тума бахьан долаш-м дацар дун из — селла шийла дог долаш саг хилар новкъа хинна дар.

Управляющес кхайкабаь мах дlа а бенна Логвиненко Сурхо тlа дlацlаяхар — цунга хьежаш болх, урокаш, бераш дар. Белхароев тоlадаь ши тума киса а делла вlалча гунахь доаца саг а хинна цlавахар, из машин шийн ахчах ийцаь йоалаш санна.

Шин тумах гlулакх дехка саг ше волга наха дlахарах мукъах эхь хетилга хийла цунна, аьнна, оаха нахала ваккха лаьрхlад Сурхо тlарча отделен управляющи Белхароев.

Б. ГlОЙМАРЗИЕВ.

Къу лаьцав

Деррига советски адамаша чlоагlа раьза хинна тlаийцай къа а ца хьегаш, общественна пайдана бола болх а ца беш, базарца а, къоалаца а, кхьча харцахьарча наьхаца а баха безам болча зуламерча нахаца лоаттаба къовсам «Чlоагlбара хьакъехьа долча закона проект.

— Къа ца хьегачоа вайна юкъе моттиг яц, — йоах советски адамаша. — Болх бе йиш йолаш мел вола саг декхарийла ва общественна, наха пайдана болча болх бе хила.

Тlехьа-Мартан районе Давыденко яхача отаршка вахаш хиннача Дегтяренкос кхетадаь дац из гlулакх, кхетадаь дале а, цун безам бац болх бе. Лечкадаь говраш—доахан гуча а даьнна, лаьца lовихьа хиннавар из цlавенна а яц дукха ха. Суд а текха цlавеначул тlехьа а хьагlа а кхийттавар Дегтяренко. Къахьега безам а боацаш, юха а хьалха санна къоалаш воалавелар из. Хlанз из милицеса а лаьца нахаста чувоалав.

Лоткъамаш эцача хана пучадаьннад укх шера къахьегаш бетта Дегтяренкос 11 уст, 7 говр, 2 устагlа, 1 етт лочкъадаь хилар.

Кастта советски судо йоагlача бесса къовз наказне токхаргья колхозий, совхозий къахьегамхой доахан, жа, говраш лечкъадеш лийнача къуа Дегтяренкона.

Иштта „дегlа" хиннад из

Иштта „дегlа" хиннад из

Султан—22-23 шу даьнна зlамига саг ва. Шофер ва из. Бакъда, ше из дешар дийша моттиг дага-м яlаш цунна...

Цкъа, грузовой «ЗИС-150» яхача хьалхарча машинаца пачхахьалкхенна дlадала ялат ийца загозерна водар из. Машина тlаи кабиначул вагlаш кхо болхло вар ялат lодоассаде а дlадала а вохийташ. Наг-наг-тахь чукхийтта моттиг а нийслуш, кхо машин цхьан яххал цера никъ бар из водаш хинвар. Хlаьта а, нийсса дlа ца йодаш каст-каста голаш еттар машино. Цудухьа дика да вухьаш вагlар Султанаца кабина чу вагlа новкъост.

Гаьннара гучаяьлар духьала йоагlаш «Москвич» яха легковой машин. Из шоашта гарга кхача йоаллача хана аьлар новкъоста: — Султан, кlезига шортагlа лаллаш хьай яр, из машин дlатlехьяллалца...

Из дlахаза уйла йолаш а вацар Султан. Машинаш вlашийюхе кхача яла йоахкар. Шесов юкъе бальча санна а хийтта цlаьхха ко хьовзадуча Султана машин аьттехьа эзар. Сиха йодаш хиларагlа сов из тухача малхана цо, чехка юха хьовзадир ко. «ЗИС» чехка наькъа юкъе нийккхар.

Цун «маневраш» бlарга яйна кхераеннача «Москвича» тlа вагlачо шийяр з яр юстара, хlаьта а, наькъа йистерча саьнгар чу ца кхессача кхы юстара яккха моттиг а ца хинна, тормоз а теха соцайир цо из.

Цу юкъа пхезза-ялхазза гола техар Султана машино (юкъ мара, ха ала йиш йоацаш чехка хилар из хlама, доладелча цlенна дахь дахкхдаллалца).

Вlашка кхетаргйий-теш яраш аьнна дага ийккха кхера а венна, корзагlа ваьннача Султана ше тормоза тlа хl моттаза, кхы а чlоагlагlа «газа» тlа ког тоlабир. Машин кхы а сихъелар. Тlакхоачача ханна ше харцахьа теlабелга а хайна, чехка газа тlара хьа а экххийтар тормоза тlа тоlабир цо ког. Кlеззига лаьг-м йир цо машин, хlаьта а, тlехьа тоlабир из.

Хьалхашкара капот а, радиатор а, кхы дола доакъош а доххадеш «ЗИС» яхха «Москвича» тlаккхийтар.

Йоккха тамеш е йоагlаш, чубаьгlараш зе ца хулаш бисар.

Автоинспекцен дlа а вигаь, машина тlа болх бе йиш хургйоацаш бокъонаш дlа а яьха, наха кхы зе ца дарагlа суд а тlа еш Султан цlавайтар.

* * *

Из дlахезаьча наха а, новкъосташа а пхьегlа тlа латташ:

— Мишта хилар из ва Султан, шийна мо-мукха лехкача юстара йоаххашехьа а цу «Москвича» тlатехай ма йоахий lа «ЗИС» — аьнна шийга хаьттача, аьлар Султана:

— Со цунца вlаьлла юртара араваьннавецаре а, машин дlа а лоаллаш сеца лаьтта яларе а цо кхийттархургдар из.

— Машин сеца латташ хилча хургдар из? — аьнна цецбаьлар ладуьгlаш латтараш.

— Иштта «дегlа» хиннад из, — аьлар Султана...

ХЬАКИМОВ.

РЕДКОЛЛЕГИ.

Гражданаш! Ма ловзийталаш бераш цlерца!

Бlарга lунал доацаш дитача бераша каст-каста цlерца а, цlи ялара кхераме йолча прибораща а ловзараш ду. Цудухьа, цар карагlа цlи ялар а, цкъаза, царна шоашта цу цlеро зе дар а хул.

Из хул, сихаболча даьшен ноаношен зlамига бераш кхоачам боллаш бlарга lунал ца деш дутандаь.

Цlераш ца ювлийтарна:

Ма диталаш бераш тlакхозчаргдолча цlилеторгаши, атта лоталуш дола коача доарамаши, кхийола цlерах кхерам бола хlамаши.

Тlа ма диллалаш берашта пешкаши, примусаши, лампаши, кlерамаши лотадар а, йолхлуш йолчен, сердало лучен приборашка хьожийла а.

Цlенделаш нах чубакаш кхы тайпен дола цlенош атта лоталуш йолча нувхех, ма лоаттаделаш цlеношта юхе шаршаи, чаи, йоли.

Хьежалаш, берашка цlераш ца летаяйтарга а, кхийшкен, кладовойшкен, тховнаш тlа бераш ца ахийтарга а, царга цlи йоаккхарг йола хlамаш цига ца хилийтарга а.

Цlагlара ара долхаш, ма диталаш кагий бераш боккхийчар бlарга lунал доацаш, дlайоалеаш электроплиткаши, аьшкаши, чайникаши, иштта кхыйола йоахлу прибораши.

Гражданаш!

Ма ловзийталаш бераш цlерца!

Даьй-ноаной! Массаза а дагадаллалаш боккхагlчар бlарга lунал доацаш дисача бераша цlерца ловзараш делга а цунах цlераш юбалга а.

Ма диталаш бераш бlарга lунал доацаш!

Хаддаш соцаделаш цар цlилеторгаш лелаегла.

Школай хьехархой пионервожатеш! Хlара денна дувцалаш берашта цlерцарча ловзарий кхерамаш.

Пионераши школьникаши! Шоаш цlерах лоралуш а хилалаш, школе даха ха йоаца берашка цlилеторгаша ловзар ца дайтарга а хьежалаш.

Колхозий председателаш, МТС-и, МЖС-и, совхозийн директораш! Дукхагlа кхьалалаш детски садаш, площадкаш, бераша культура ха ца дlахьоргйолча гlулакхаш оттаделаш.

Шолжа-гlалин добровольни пожарни общество.

Нохч-Гlалгlайн Оргкомитета культуран управлене дlахьайкаду музыкан юкъара образовани луча Сайранна дешача школе нах дlаэцилга.

Школе хьеелаш: фортепианни, вокальни, струнни, къаьмий, духовой инструментий отделенеш я.

Хьаэц 12 шерагара денз 40 шерга кхачалца ха йола нах. Дешара ха — 4 шу я. Дешар мах боаккхаш да.

Заявленеши документаши хьаийду 10-ча октябре кхачалца, сайрийна 6 сахьат даьлча денз 10 сахьат даллалца.

Школан адрес. Шолжа-гlала, Анисимовски 9/43, телефон 2-32-52.

Нохч-Гlалгlай Оргкомитета культуран Управлене: драматически, хореографически, изобразительни искусствани студешка деша нах дlаэц.

Студеша кийчбу культуран цlеной, клубайн художественни самодеятельностан кулгалхой.

Производственна тlера ца боахаш сайранна я студешка занятеш. Дешар махбоаккхаш да.

Дешара ха, драматически студе — 1 шу я (17 шерагара 30 шерага кхаччалца ха йолча наха), хореографически студе — 2 шу я (17 шерагара 23 шерага кхаччалца ха йолча наха), изобразительни искусствани студе — 2 шу я (17 шерагара 30 шерага кхаччалца ха йолча наха).

Заявленеш хьайю къаман творчестван цlагlа (ул. Красных фронтовиков, 33), хlара шийна lуйрийна 9 сахьат даьлча денз сайрийна 6 сахьат даллалца.

Хьалхарча юкъанца хьайбу городскойн районий культуран отделашкарен, культуран цlеношкарен, клубашкарен хьожабаь нах.

РЕДАКЦЕН АДРЕС: Шолжа-гlала. Красни фронтовикий улица, № 23. Телефон 2-25-72, корректорске 2-30-91.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 23. редактора 2-41-23, редакции—2-25-72, корректорской—2-30-91.

СФ02515.

11-ча августа 1918-ча шера цlерагl йола типографи.

Заказ № 7165.